

Äärimmäinen köyhyys ja äärimmäinen rikkaus

Kuinka globaali eriarvoisuus ratkaistaan kestäväen talouden politiikalla

TALOUDELLINEN ERIARVOISUUS ei ole vain köyhien maiden ongelma, vaan se koskee myös Suomea. Tulo- ja varallisuuserot ovat kasvaneet useimmissa valtioissa viimeisten 30 vuoden aikana. Rikkain prosentti maailman väestöstä omistaa lähes puolet kaikesta maailman varallisuudesta.

Äärimmäinen eriarvoisuus näivettää hyvinvointia, hidastaa taloudellista kehitystä ja lisää talouskriisien todennäköisyyttä. Se myös lisää sosiaalisia ja terveysongelmia, tuottaa rikollisuutta ja väkivaltaa ja vaarantaa vakaan yhteiskuntakehityksen. Suuri osa ihmisistä jää vaille mahdollisuutta hyödyntää lahjojaan, toteuttaa itseään ja elää ihmisarvoista elämää. Samalla toinen ääripää, varakkain osa ihmiskunnasta, kuluttaa luonnonvaroja huomattavasti muita enemmän.

Tietty määrä taloudellista eriarvoisuutta on hyväksyttävää: lahjakkuudesta tai kovasta työnteosta on luontevaa palkita, kuten myös valmiudesta kantaa liiketaloudellisia riskejä. Kaikilla täytyy kuitenkin olla samat mahdollisuudet menestymiseen.

Eriarvoisuuden kasvu on yksi osoitus siitä, ettei talousjärjestelmämme tuota sosiaalisesti ja ekologisesti kestävää hyvinvointia. Nykyiset tuotanto- ja kulutuskäytäntömme ylittävät planeettamme ekologiset rajat moninkertaisesti. Eriarvoisuuden vähentäminen on välttämätöntä, mikäli haluamme vähentää köyhyyttä ja säilyttää maapallon elinkelpoisena.

Tasa-arvoisempaa kehitystä voi edistää kestäväen talouden politiikalla, ja siksi myös suomalaiset päättäjät ovat keskeisessä asemassa. Kestävää taloutta luodaan esimerkiksi suitsimalla veroparatiiseja, lisäämällä yritysten vastuullisuutta, hillitsemällä ilmastonmuutosta ja vakauttamalla rahoitusmarkkinoita.

Eriarvoisuuden vähentämisen tulee olla tavoitteena vuonna 2015 solmittavissa ja kaikkia maailman valtioita velvoittavissa YK:n kestäväen kehityksen tavoitteissa. Ihmiskunnan tulevaisuus riippuu kyvystämme jakaa vaurautta ja hyvinvointia tasaisemmin.

Suomen tulee:

- ▶ Sitoutua globaalin eriarvoisuuden kitkemiseen ja ajaa tavoitetta kansainvälisissä järjestöissä
- ▶ Suitsia globaalia veroparatiisitaloutta
- ▶ Lisätä suomalaisyritysten vastuullisuutta niiden toiminnassa ulkomailla
- ▶ Liittyä eurooppalaiseen rahoitusmarkkinaveroon
- ▶ Edistää tulo- ja varallisuuseroja tasaavien verojärjestelmien käyttöönottoa kaikkialla
- ▶ Ohjata poliittista päätöksentekoa BKT:n lisäksi hyvinvointi- ja eriarvoisuusmittareilla
- ▶ Hillitä ilmastonmuutosta sitovalla ja ilmastotieteen mukaisella päästövähennystavoitteella

AJANKOHTAISKATSAUS NO 16

ISBN (NID)
978-952-200-227-3

ISBN (PDF)
978-952-200-228-0

ISSN
1797-9412

Tämän katsauksen kirjoittamiseen ja toimittamiseen ovat osallistuneet

Henri Purje
Eva Nilsson

sekä
Sanna Autere
Bakar Khamis Bakar
Minna Kuivalainen
Mário Machimbene
Nattawat Theeralerttham
José Valdivia

ULKOASU
Jesse Pasanen

KANNEN KUVA
Shutterstock / pio3

KEPA RY
Töölöntorinkatu 2 A
00260 Helsinki
+358 9 584 233
info@kepa.fi
www.kepa.fi

Kepan toimintaa tuetaan ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroista.

Vauraus on harvojen käsissä

VIIME VUOSINA on alettu kiinnittää huomiota siihen, että talouden kasvu ei ole onnistunut vähentämään köyhyyttä toivotulla tavalla. Maailmassa on enemmän vaurautta kuin koskaan aiemmin, mutta se on jakautunut hyvin epätasaisesti. Kansainväliset instituutiot Maailman talousfoorumista, OECD:stä ja Kansainvälisestä valuuttarahastosta IMF:stä lähtien ovat nostaneet eriarvoisuuden aikamme suureksi ongelmaksi.¹

Viimeisten viidentoista vuoden aikana äärimmäisessä köyhyydessä elävien ihmisten määrä on vähentynyt yli 600 miljoonalla.² Näin ensimmäinen YK:n vuonna 2000 asettamista vuosittain asetettavista, äärimmäisen köyhyyden puoltaminen vuoden 1990 tasosta vuoteen 2015 mennessä, on saavutettu etujassa.

Toisaalta 1,2 miljardia ihmistä jää edelleen Maailmanpankin määrittämän 1,25 dollarin köyhyysrajan alle. Heidän päiväjätönsä on keskimäärin 0,87 dollaria. Lisäksi kolmannes maailman väestöstä elää alle kahden dollarin päiväansioilla. He eivät ehkä ole virallisen määritelmän mukaan äärimmäisen köyhiä, mutta yhtä kaikki hyvin vähävaraisia – eikä heidän lukumääränsä ole juurikaan pienentynyt

sitten 1980-luvun alun.³ Saharan eteläpuolisessa Afrikassa äärimmäisessä köyhyydessä elää nyt jopa yli 200 miljoonaa ihmistä enemmän kuin 35 vuotta sitten, vaikka maanosan talous on kasvanut 2000-luvulla ennätysvauhtia.⁴

Kuilu rikkaiden ja köyhien välillä kasvaa. Useampi kuin seitsemän kymmenestä ihmisestä asuu maassa, jossa taloudellinen eriarvoisuus on lisääntynyt viimeisten 30 vuoden aikana.⁵

Tuloerot ovat suuria valtioiden sisällä

Eriarvoisuus on läntisissä teollisuusmaissa nyt suurempaa kuin kertaakaan 1970-luvun jälkeen. Joissain maissa, kuten Yhdysvalloissa, vastaavia eroja ei ole nähty sitten 1930-luvun.⁶ Myös kehitysmaissa eriarvoisuus on monin paikoin lisääntynyt entisestään. Tuloerot kasvoivat kehitysmaissa keskimäärin 11 prosenttia vuosien 1990 ja 2010 välillä.⁷

Yli neljäkymmentä prosenttia tulojen kasvusta 1990- ja 2000-luvuilla kohdistui rikkaimmalle viidelle prosentille maailman väestöstä.⁸ Suurituloisimman prosentin ansiot kasvoivat 60 prosenttia. Vastaavasti köyhin puolisko, 3,5 miljardia ihmistä, sai alle 12 prosenttia tulojen kasvusta.⁹

Avainluvut

- ✓ **1 prosentti** maailman väestöstä omistaa **48 prosenttia** eli lähes puolet maailman varallisuudesta
- ✓ **Köyhin 50 prosenttia** maailman väestöstä omistaa **vain prosentin** koko maailman varallisuudesta
- ✓ Suurituloisimman yhden prosentin tulot kasvoivat 1990- ja 2000-luvuilla **60 prosenttia**
- ✓ **70 prosenttia** maailman ihmisistä asuu maissa, joissa eriarvoisuus on lisääntynyt viimeisen 30 vuoden aikana
- ✓ Maailman kokonaisvarallisuus on vuonna 2014 **263 000 miljardia dollaria** eli **198 000 miljardia euroa**
- ✓ Maailmanpankin määrittelemä äärimmäisen köyhyyden raja (päiväansio) on **1,25 dollaria**

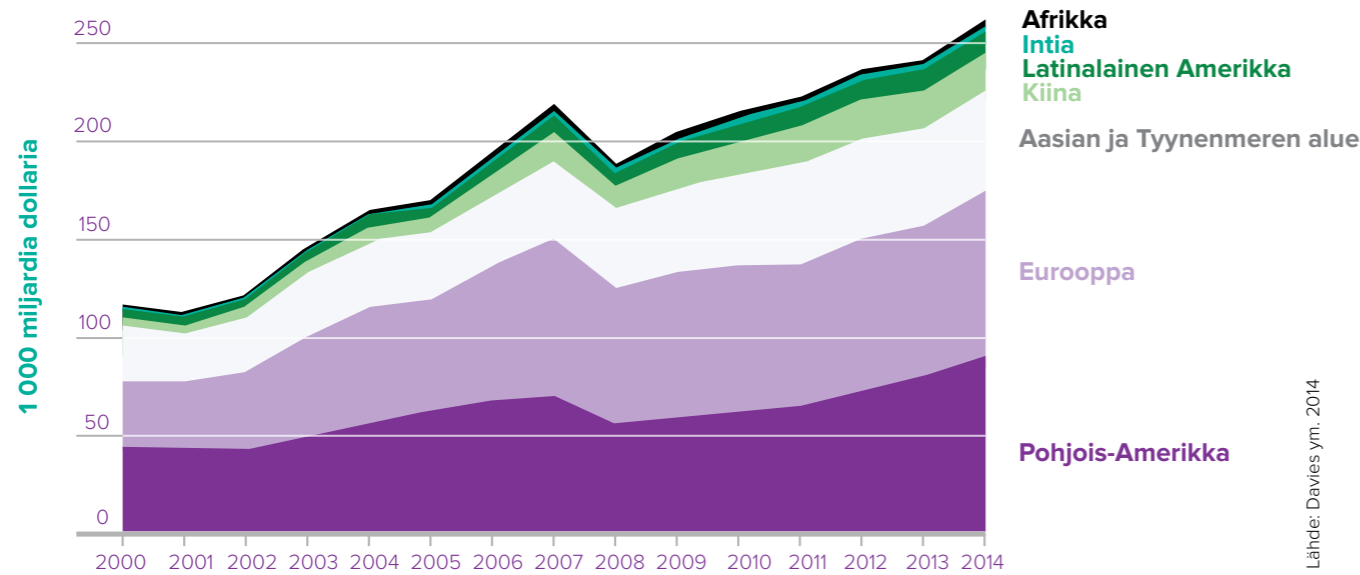
Avaintermit

- ✓ **Köyhyysraja:** tulotaso, jonka alapuolella olevalla henkilöllä ei ole varaa hankkia välttämättömiä hyödykkeitä siedettävän elintason ylläpitämiseksi.
- ✓ **Tuloero:** tulojen jakautuminen määrätyn ihmisryhmän sisällä.
- ✓ **Varallisuusero:** varallisuuden jakautuminen yhteiskunnassa.
- ✓ **Gini-kerroin:** yleisin tuloeroja kuvaava mittari. Gini saa arvon yhden ja nollan välillä. Jos kerroin on yksi, suurituloisin tulonsaaja vie kaikki tulot. Kertoimen ollessa nolla kaikkien ansiot ovat yhtä suuret. (Ks. sivu 8, "Mittarilla on väliä")
- ✓ **Palma-kerroin:** varallisuuserojen indikaattori, joka kuvaa rikkaimman 10 prosentin tulojen suhdetta vähävaraisimpaan 40 prosenttiin väestöstä. (Ks. sivu 8, "Mittarilla on väliä")

1 Ks. esim. World Economic Forum 2014; Lagarde 2014
2 Maailmanpankin määrittämä absoluuttisen köyhyyden raja on 1,25 Yhdysvaltain dollarin laskennallinen päivätulo. Rajaa on arvosteltu voimakkaasti. Käytännössä henkilön toimintamahdollisuudet tuskin muuttuvat oleellisesti laskennallisten tulojen kasvaessa 1,20 dollarista 1,30 dollariin. Myös asuinmaalla ja -paikalla (kaupunki, maaseutu) on huomattava merkitys köyhyyden rahalliseen ulottuvuuteen. Toisaalta monille ihmisille esimerkiksi oikeus maahan on toimeentulon kannalta tärkeämpi asia kuin rahallisen ansion määrä.

3 World Bank 2014a
4 World Bank 2014b ja Dulani ym. 2013
5 UNDP 2014
6 Piketty 2014 (varallisuus); OECD 2014b (tulot)
7 UNDP 2014, väkilukupainotettu laskelma; Ks. myös Alvaredo 2011
8 Lakner ja Milanovic 2013
9 Milanovic 2012

KUVAAJA 1 Maailman varallisuuden kehitys alueittain vuosina 2000–2014

Lähde: Davies ym. 2014

TALOUDELLINEN ERIARVOISUUS on kasvanut maiden sisällä. Yhdysvalloissa rikkain prosentti sai 95 prosenttia kaikista tulonisäyksistä talouskriisivuosina 2009–2012. Samaan aikaan 90 prosenttia maan väestöstä köyhtyi.¹⁰

Taloudellisesti verrattain tasa-arvoisessa Suomessa gini-kerroimella (ks. sivu 8) mitatut tuloerot paisuivat rajusti 1990-luvulla, minkä jälkeen kehitys on tasaantunut.¹¹ Vuosien 1995 ja 2005 välillä tuloerojen kasvu oli Suomessa nopeampaa kuin missään muussa teollisuusmaassa.¹² Pohjoismaissa suurituloisimman prosentin osuus tulokakusta on kasvanut 70 prosenttia 1980-luvun alusta.¹³

Maailmanlaajuisesti valtioiden sisäiset tuloerot ovat selvästi lisääntyneet 1980-luvun lopulta vuoteen 2005 asti, minkä jälkeen kasvuvauhti on hidastunut.¹⁴

Valtioiden välinen eriarvoisuus on tilastojen valossa jonkin verran vähentynyt viimeisten 20–30 vuoden aikana, mutta se on edelleen suurempaa kuin eriarvoisuus valtioiden sisällä. Synnyinmaa määrittää noin 70 prosenttisesti henkilön tulotason.¹⁵ Vuonna 2012 äärimmäinen köyhyys olisi ollut mahdollista poistaa maailmasta yhdellä neljänneksellä sadan suurituloisimman ihmisen vuosiansioista.¹⁶ Valtioiden välisiä eroja havainnollistaa, että keskituloinen, kokoaikaisessa palkkatyössä käyvä suomalainen sijoittuu maailman eniten ansaitsevaan 1,5 prosenttiin.¹⁷

Jos Kiinan jättää pois laskuista, valtioiden välinen eriarvoisuus näyttää pysyneen melko tasaisena. Satojen miljoonien kiinalaisten nopealla vaurastumisella on ollut huomattava tasaava vaikutus globaaliin tulonjakoon.¹⁸

Varallisuuserot ovat tuloeroja suuremmat

Maailmassa on enemmän varallisuutta kuin milloinkaan aiemmin (kuvaaja 1 sivulla 4). Viime vuonna sen kokonaisarvioiksi arvioitiin vajaat 263 000 miljardia dollaria eli 198 000 miljardia euroa.¹⁹ Viimeisten viiden vuoden aikana yli miljoona dollaria omistavien varallisuus on noussut tasaisesti. Kaikkein nopeimmin on kasvanut yli 30 miljoonan dollarin omaisuutta hallitsevien ”superrikkaiden” varallisuus.²⁰

Rikkain prosentti ihmisistä omistaa lähes puolet (48 prosenttia) kaikesta maailman varallisuudesta. Varakkain kymmenys omistaa 87 prosenttia.²¹ Maailman 85 rikkaimmalla henkilöllä arvioidaan olevan yhtä paljon varallisuutta kuin koko ihmiskunnan köyhemmällä puoliskolla.²² He kaikki mahtuisivat helsinkiläiseen raitiovaunuun. Maailman varallisuuspyramidi (kuvaaja 2 sivulla 5) havainnollistaa maailman varallisuuden epätasaista jakautumista.

On todennäköistä, että rikkaiden varallisuus on lisääntynyt vuosien 2013 ja 2014 aikana nopeammin kuin koskaan maailmanhistoriassa.²³

10 Saez 2013
 11 Törmälehto 2013
 12 OECD 2008
 13 OECD 2014a
 14 Milanovic 2011; Edward ja Sumner 2013b
 15 Milanovic 2013
 16 Oxfam 2013a
 17 Suomalaisen mediaaninettopalkka on laskettu Tilastokeskuksen vuoden 2012 palkkarakennetiedoston sekä Verohallinnon veroja sekä eläke- ja työttömyysvakuutusmaksuja kuvaavan taulukon perusteella. Ks. Tilastokeskus 2014a. Tässä ei ole huomioitu suomalaisten saamiin julkisten palveluiden rahallista arvoa. Suhteuttaminen globaaliin tulotasoon on tehty Global Rich List -palvelun avulla <http://www.globalrichlist.com/>.

18 Milanovic 2011; Edward ja Sumner 2013b
 19 Davies ym. 2014. Tässä tarkastellaan nettovarallisuutta, joka saadaan yhtälöstä reaaliarvoisuus + rahoitusvarallisuus - velat. Varallisuus on muutettu dollareista euroiksi Suomen Pankin vuoden 2013 keskiarvokurssin mukaan, joka oli 1,3281.
 20 CapGemini ja RBC Wealth Management 2014
 21 Tässä huomioidaan täysi-ikäiset ihmiset, jolloin tarkasteltava maapallon väestö on noin 4,67 miljardia ihmistä. Ks. Davies ym. 2014
 22 Davies ym. 2013
 23 Shorrocks 2014

KUVAAJA 2 Maailman varallisuuspyramidi

Varallisuuserot pienenevät kehittyneissä talouksissa 1900-luvun alusta alkaen. Viimeisten 30 vuoden aikana ne ovat kuitenkin tuloerojen tavoin kääntyneet jälleen kasvuun.²⁴

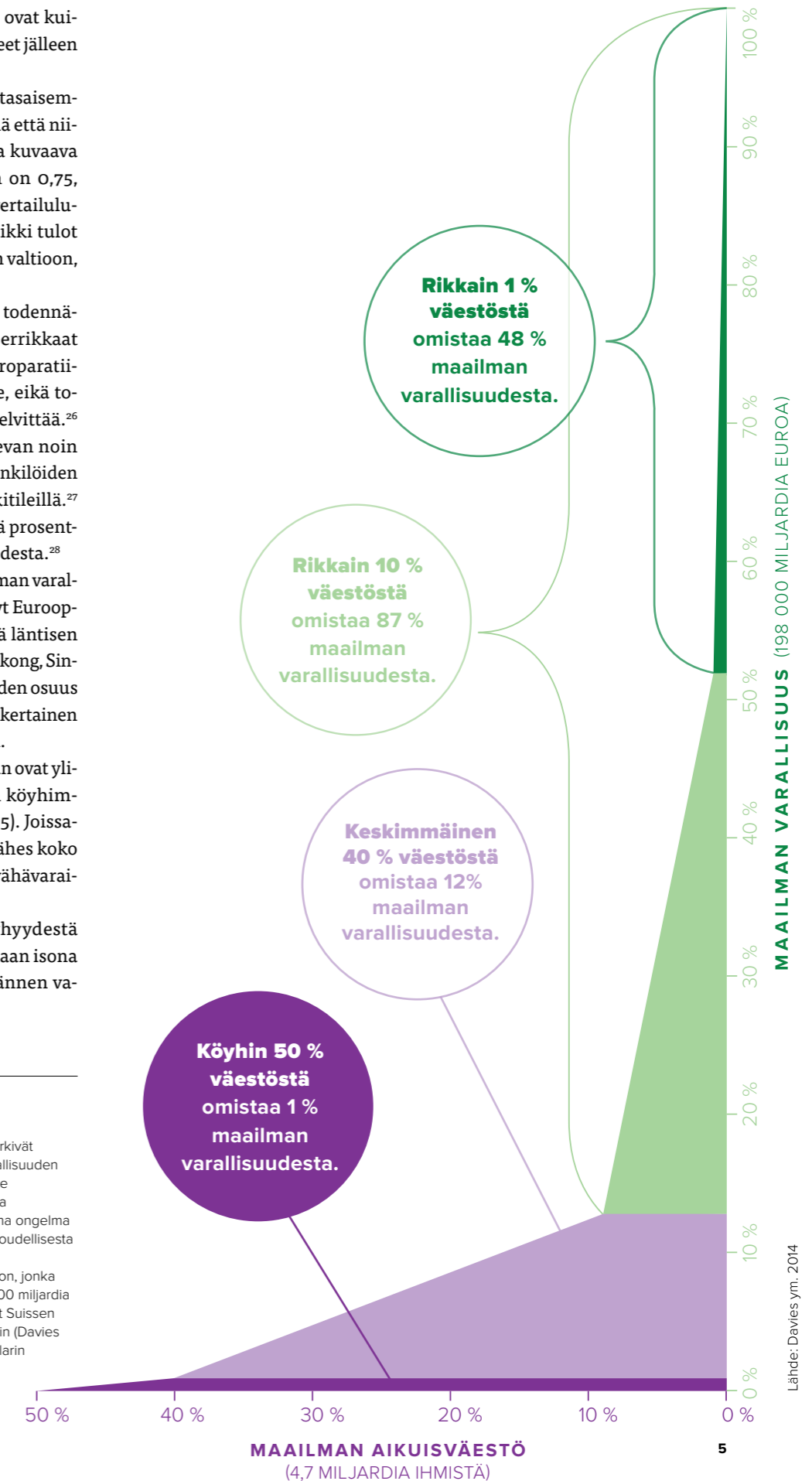
Varallisuus on jakautunut epätasaisesti kuin tulot sekä maiden välillä että niiden sisällä. Globaalia tulonjakoa kuvaava ostovoimakorjattu gini-kerroin on 0,75, kun varallisuuserojen vastaava vertailuku on 0,9.²⁵ Tilanteessa, jossa kaikki tulot tai omaisuus keskittyisivät yhteen valtioon, gini-kerroin saisi arvon yksi.

Nämäkin laskelmat ovat mitä todennäköisimmin alakanttiin, sillä superriikkaat kätkevät omaisuuttaan usein veroparatiisien rahoitusvälityksen taakse, eikä todellisia lukuja ole mahdollista selvittää.²⁶ Veroparatiiseissa arvioidaan olevan noin 20 000 miljardia euroa yksityishenkilöiden omaisuutta rahastoissa tai pankkitileillä.²⁷ Tämä vastaa karkeasti kymmentä prosenttia kaikesta maailman varallisuudesta.²⁸

Kuten kuvaajista 3, 4 ja 5 maailman varallisuus on suurelta osin keskittynyt Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan sekä läntisen Tyynenmeren maihin (esim. Hongkong, Singapore ja Australia). Näiden alueiden osuus globaalista vauraudesta on moninkertainen niiden väkilukuosuuteen nähden.

Afrikan maat ja Intia puolestaan ovat yliedustettuina maailman väestön köyhimmässä kymmenyksessä (kuvaaja 5). Joissakin eteläisen Afrikan valtioissa lähes koko väestö kuuluu tähän maailman vähävaraisimpien ryhmään.

Kiinan sadat miljoonat köyhydestä nousseet näkyvät kuvaajassa 5 maan isona osuutena kuudennen ja yhdeksännen varallisuuskymmenyksen välillä.

Lähde: Davies ym. 2014

Mittarilla on väliä

VAIKKA YLI KAKSI VIIDESOSAA (44 %) tulojen kasvusta vuosina 1988–2008 meni rikkaimmalle viidelle prosentille maailman väestöstä, yleisin tulojakauman eriarvoisuutta kuvaava mittari eli niin sanottu gini-indeksi ei kuitenkaan suuremmin muuttunut kyseisellä kahdenkymmenen vuoden ajanjaksolla.³³

Gini saa arvon yhden ja nollan välillä. Jos kerroin on yksi, suurituloisin tulonsaaja vie kaikki tulot. Kerroimen ollessa nolla kaikkien ansiot ovat yhtä suuret.

Gini ei kerro eriarvoisuuden koko kuvaa, sillä se ei paljasta, kuinka jakauman muutokset kohdistuvat eri tuloluokkiin. Yhteiskunnallisesti kiinnostavinta on usein selvittää tulojen kehitystä haitarin ylä- ja alapäässä. Sekä maiden sisällä että globaalisti nimenomaan kaikkein rikkaimman prosentin – tai esimerkiksi Yhdysvaltain tapauksessa 0,1 prosentin³⁴ – tulokehitys on irtaantunut muusta väestöstä.

Toinen tapa tarkastella tulonjaon kehitystä on selvittää, kuinka rikkaimman väestönosan tulot ovat kehittyneet suhteessa vähävaraisimpaan 40 prosenttiin väestöstä. Taustalla on havainto, että keskimmäisen 50 prosentin osuus pysyy pitkälti vakiona ajasta ja paikasta riippumatta.³⁵

Tämä niin sanottu palma-mittari paljastaa maailman väestön köyhimmän 40 prosentin tulo-osuuden pienentyneen ja suurituloisimman kymmenen prosentin osuuden vastaavasti kasvaneen samaisella vuosien 1988 ja 2008 välisellä jaksolla. Pienituloisimman 40 prosentin ja suurituloisimman viiden prosentin epäsuhdetta kuvaava suhdeluku

kasvoi 30 prosenttia.³⁶

Kuten gini, myös palma osoittaa suurimpien maan sisäisten tuloerojen löytyvän Latinalaisesta Amerikasta ja eteläisestä Afrikasta. Erot valtioiden välillä ovat huimia: Vuonna 2008 kovatuloisimpaan viiteen prosenttiin kuuluva henkilö tienasi Etelä-Afrikassa 56 kertaa enemmän kuin keskimääräinen vähätuloisimman 40 prosentin edustaja. Toisessa ääripäässä oli Slovenia, jossa suhdeluku oli 3,6.³⁷

Mielenkiintoista on, että suhteellisen pienen gini-kertoimen maissakin saattaa olla erittäin suuria tuloeroja, jos tarkastellaan jakauman ääripäitä. Esimerkiksi Suomessa, Tanskassa ja Norjassa suurituloisimman prosentin osuus on selvästi suurempi kuin gini-luku antaisi olettaa.

Vastaavasti esimerkiksi Portugalin ja Sierra Leonen gini-kerroin oli sama vuonna 2010. Palma-mittarilla tarkasteltuna Sierra Leonen tulojakauma osoittautuu kuitenkin 25 prosenttia epätasaisemmaksi.³⁸

Mittarin valinta vaikuttaa sekä tuloksiin että niihin pohjautuviin politiikkasuosituksiin. Gini korostaa muutoksia keskiluokassa, mutta valtaosaa ihmisistä huolestuttaa kehitys jakauman ylä- ja alapäässä – ja tämä on usein myös yhteiskunnan kehityksen kannalta ratkaisevampaa. Siksi olisi toivottavaa, että palman kaltaiset, eriarvoisuuden kuvaa laajentavat mittarit otettaisiin yleisemmin käyttöön. Mittareiden toimivuuden kannalta on olennaista kehittää erityisesti köyhien maiden kapasiteettia kerätä laadukasta tilastoaineistoa.

33 Lakner ja Milanovic 2013

34 Thompson 2014

35 Havainnon keskiluokan vakaasta osuudesta teki taloustieteilijä José Gabriel Palma. Tämän vuoksi ylimmän kymmenyksen ja alimman 40 prosentin tulojen suhdetta kuvaavaa tunnuslukua on alettu kutsua palmaksi. Ks. esim. Palma 2006; Cobham ja Sumner 2013; Krozer 2014. Toisaalta on huomattava, että etenkin pohjoisissa teollisuusmaissa myös keskiluokka menettää nykyään tulo-osuuttaan ylimmälle kymmenykselle.

36 Analyysi perustuu kahteen tietokantaan: World income distribution database (WYD) kattaa 116 eri tulotason valtiota, LIS-tietokannassa on tiedot 41 ylemmän ja ylemmän keskitulotason maasta. Ks. Krozer 2014

37 Varsinainen palma-mittari viittaa alimman 40 prosentin ja ylimmän kymmenyksen suhteeseen. Tässä viitataan tutkimuksiin, jossa neljän alimman kymmenyksen tuloja on verrattu myös suurituloisimpaan viiteen ja yhteen prosenttiin.

38 Krozer 2014

Maailman rikkaimmassa kymmenyksessä yhdeksän kymmenestä on Yhdysvalloista, Euroopasta tai läntisen Tyynenmeren valtioista. Viimeksi mainitulla alueella on tosin myös Kambodzan kaltaisia köyhiä valtioita, mitä kuvaa alueen huomattava osuus myös köyhemmistä tuloryhmistä.²⁹

Paitsi maailmanlaajuisesti, varallisuus on tulojen tavoin jakautunut äärimmäisen epätasaisesti myös maiden sisällä. Tämä koskee sekä rikkaita länsimaita että kehitysmaita.

Yksi ääriesimerkki on, että maailman rikkaimman ihmisen, meksikolaisen Carlos Slimin, omaisuus vastasi vuonna

2012 yli kuutta prosenttia Meksikon bruttokansantuotteesta.³⁰ Britanniassa sadan varakkaimman ihmisen arvioidaan omistavan yhtä paljon varallisuutta kuin köyhin 30 prosenttia kotitalouksista.³¹ Intiassa on enemmän absoluuttisessa köyhyydessä eläviä ihmisiä kuin missään muualla maailmassa, mutta miljardöörien varallisuus on 12-kertaistunut viimeisten 15 vuoden aikana. Puolet tästä omaisuuden kasvusta riittäisi poistamaan äärimmäisen köyhyyden koko maasta.³² Vastaavia esimerkkejä on loputtomiin.

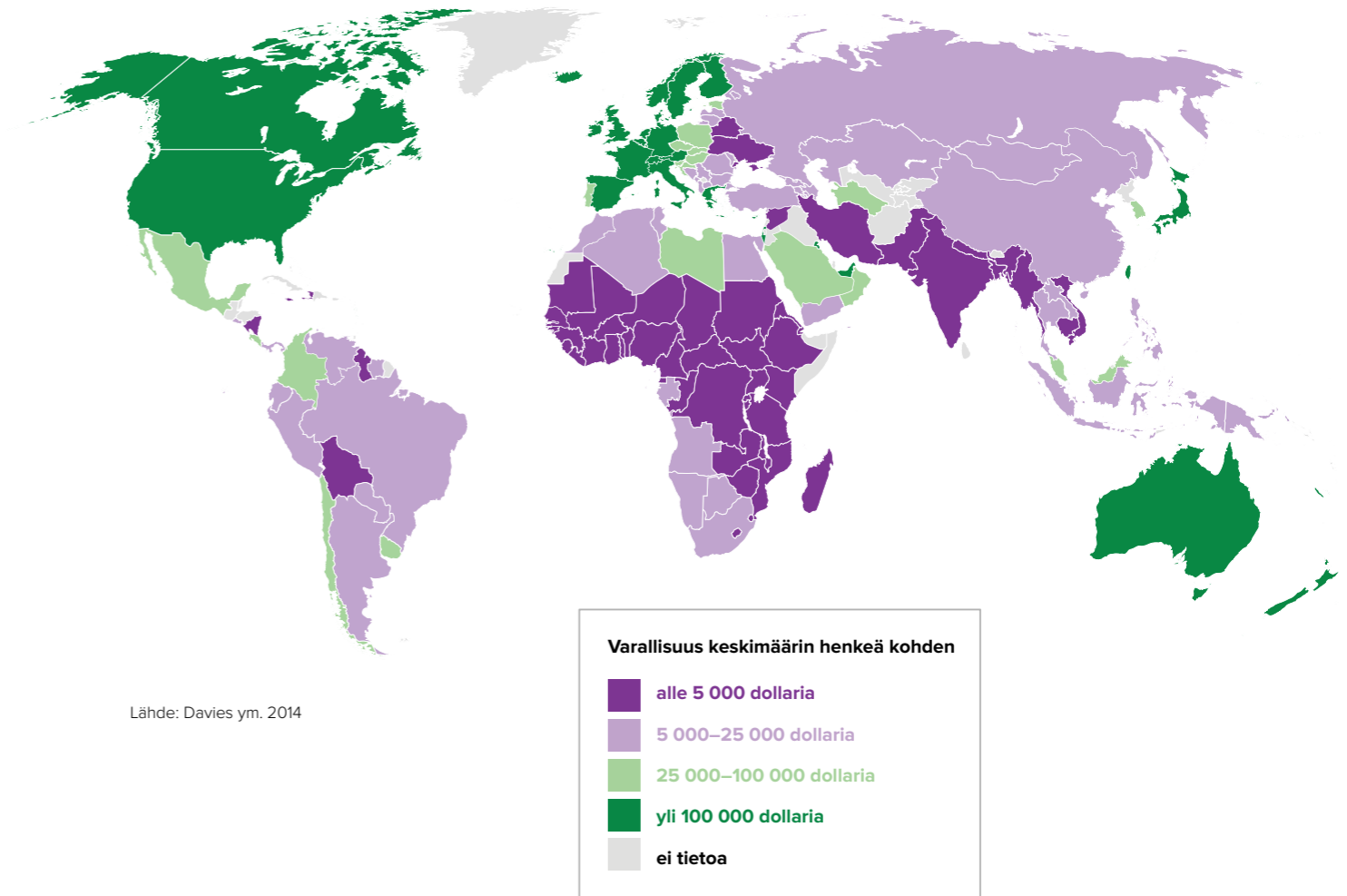
29 Davies ym. 2014

30 Broad ja Cavanagh 2013

31 Wilkinson ja Pickett 2014

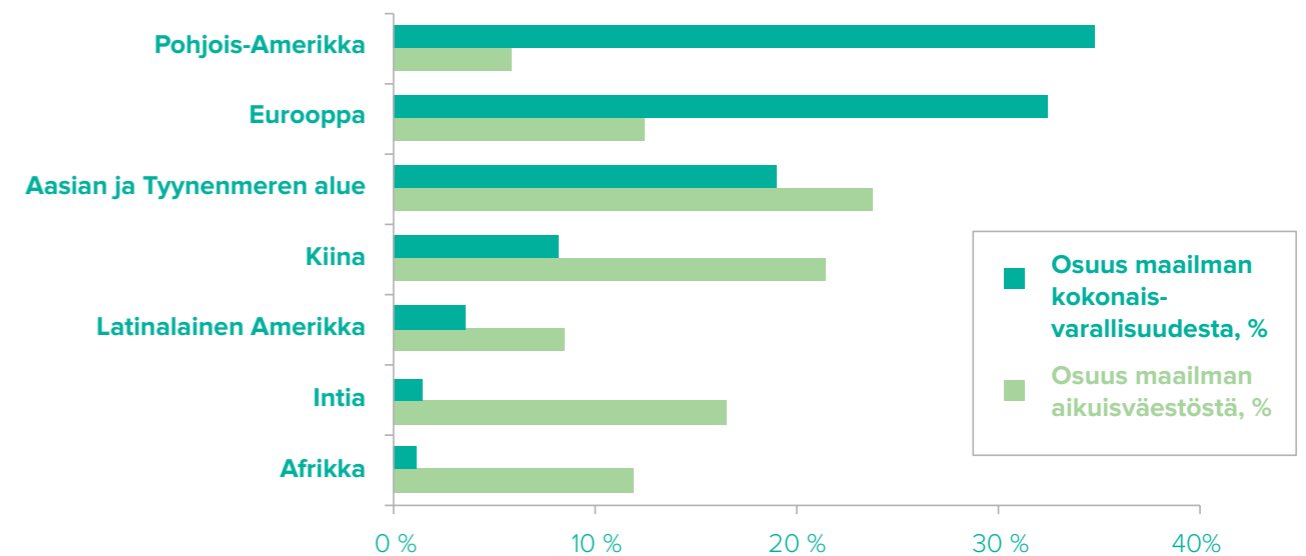
32 Lagarde 2014

KUVAAJA 3 Maailman varallisuustasot alueittain vuonna 2014

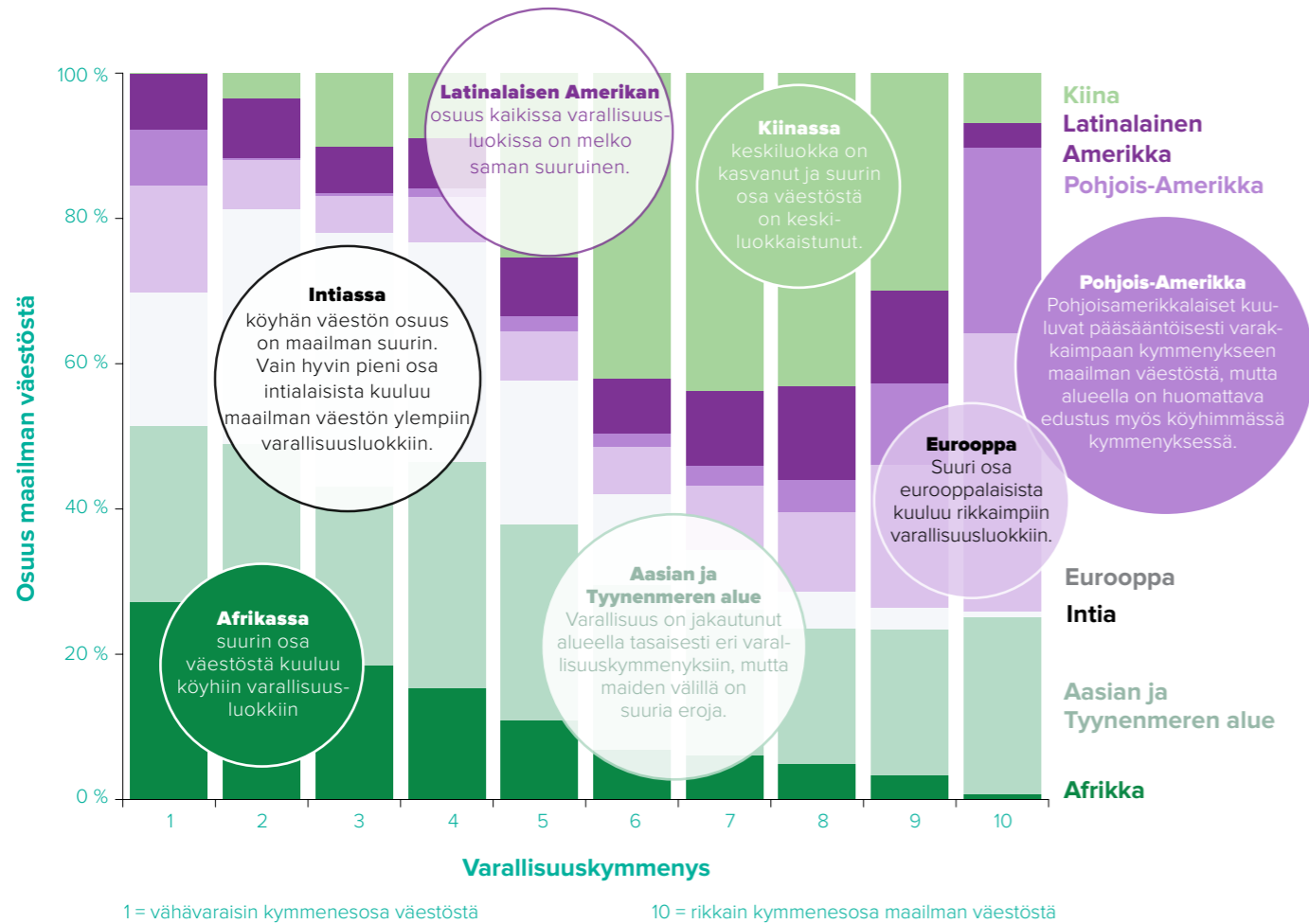
Lähde: Davies ym. 2014

KUVAAJA 4 Maailman varallisuus ja väestö alueittain vuonna 2014

Lähde: Davies ym. 2014

KUVAAJA 5 Maailman varallisuus alueittain ja varallisuuskymmenyksittäin vuonna 2014. Kuvaaja kuvaa osuuksia koko maailman varallisuuskymmenyksistä

Lähde: Davies ym. 2014

Eriarvoisuuden ja talouskasvun kytkökset

Taluskasvu ja eriarvoisuus linkittyvät toisiinsa monin tavoin. Taloustieteilijät ovat tutkineet eriarvoisuuden vaikutusta taluskasvuun paljon. Toisaalta taas nykyisen, kestävämmän taluskasvun vaikutuksista eriarvoisuuden lisääntymiseen on oltu huolissaan. Kun kasvu ei voi jatkua, on vaurautta jaettava tasaisemmin.

Taloustieteessä eriarvoisuuden on perinteisesti ajateltu olevan taluskasvun väistämätön seuraus ja myös sen edellytys. Saman ajattelutavan mukaan aktiivinen eroja tasoittava tulonjakopolitiikka hidastaa bruttokansantuotteen kasvua.³⁹

Todellisuus ei tue kumpaakaan oletusta. Useissa historialliseen aineistoon pohjautuvissa tutkimuksissa on päinvas-

toin osoitettu eriarvoisuuden jarruttavan talouden kasvua ja lyhentävän kasvujaksoja. Aktiivinen tulonjakopolitiikka ei ole hidastanut kasvua.⁴⁰

Eriarvoisuuden kielteiset vaikutukset ymmärtää arki-järjelläkin. Laadukkaan koulutuksen ja terveyspalveluiden puute sekä mahdollisuuksien epätasainen jakautuminen johtaa inhimillisen pääoman ja lahjakkuuden haaskaamiseen. Eriarvoisuuden aiheuttama poliittinen ja taloudellinen epävakaus vähentää luottamusta ja investointihalukkuutta sekä vaikeuttaa sopeutumista kriisitilanteissa. Varallisuuden keskittyminen heikentää kasvua ja työllisyyttä ylläpitävää kokonaisuksyntyä.⁴¹

Useissa tutkimuksissa on havaittu suuren taloudellisen

39 Taloustieteessä ajatus tunnetaan ns. Okunin vaihtokaappana. Sen mukaan progressiivinen verotus ja tulonsiirrot köyhille vähentävät taloudellista tehokkuutta, mikä puolestaan johtaa kasvun hidastumiseen. Ks. Okun 1975.

40 Ks. esim. Berg 2014; Ostry ja ja Berg 2011; Ostry ym. 2014
41 Galbraith 2012; Unctad 2014

eriarvoisuuden olleen yksi keskeinen tekijä vuonna 2008 alkaneen taluskriisin taustalla.⁴²

Perustavampi bruttokansantuotteella mitattuun kasvuun liittyvä ongelma on sen aineellisen perustan tuhoutuminen. Halpojen, runsaiden ja helposti saatavien uusiutumattomien luonnonvarojen kestävämpään hyödyntämiseen perustuva tuotanto- ja yhteiskuntamalli on mahdollistanut ennen näkemättömän vaurastumisen. Se on myös suurin syy ilmastomuutokseen, elinympäristöjen heikkenemiseen, luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen, ekosysteemien tuhoutumiseen ja yleistyyhin kiistoihin hupenevien luonnonvarojen hallinnasta.⁴³ Energiankäyttö aiheuttaa 80 prosenttia teollisuusmaiden kasvihuonekaasupäästöistä.⁴⁴

Maailman energiankulutus kasvaa samaa tahtia talouden kanssa (ks. kuvaaja 6 sivulla 9). Teknologinen edistys ei mitään todennäköisemmin pysty katkaisemaan energiankulutuksen ja bruttokansantuotteen kasvun yhteyttä: tehokkuuden parantuminen on aina kanavoitu uuteen tuotantoon ja absoluuttinen energiankulutus on lisääntynyt.⁴⁵

42 Rajan 2010; Galbraith 2012; Stiglitz 2012; Unctad 2014
43 Sachs 2013
44 IEA 2013
45 Suokko 2013; Jackson 2009

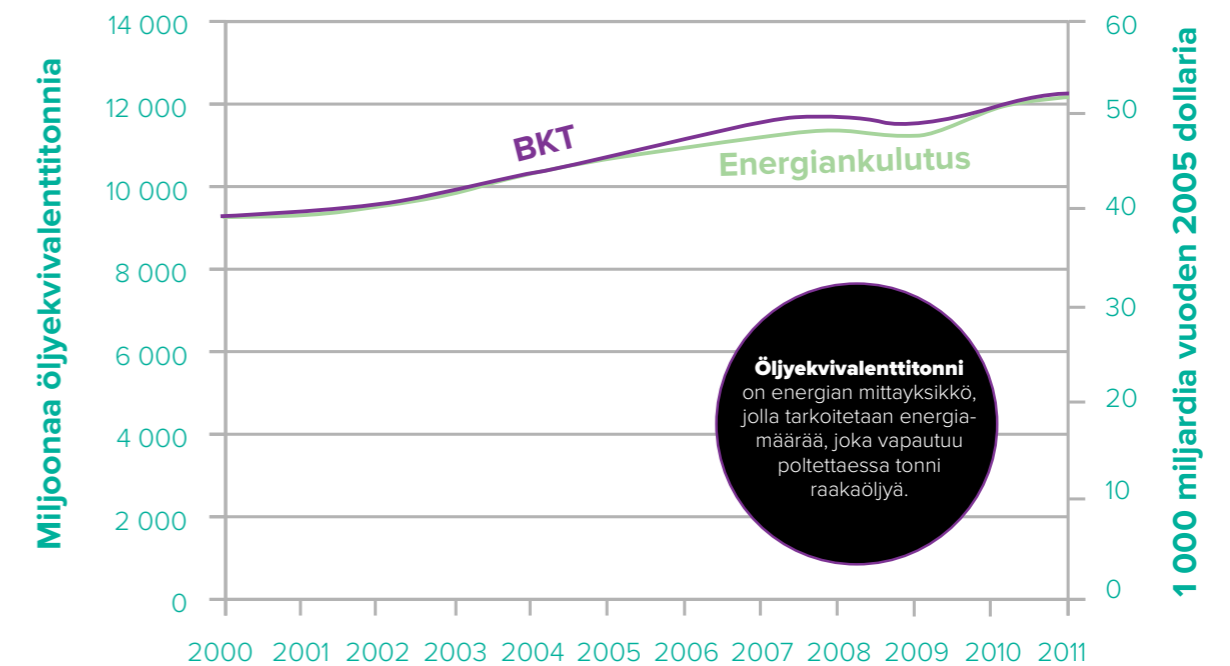
Mikäli ilmaston lämpenemisen halutaan jäävän katastrofaalisena pidetyn kahden asteen rajan alle, kolme neljänestä tunnetuista hiili-, öljy- ja maakaasuvarannoista tulee jättää käyttämättä.⁴⁶ Tällä hetkellä kuilu tieteen edellyttämien päästövähennysten ja todellisten päästöjen välillä kasvaa.⁴⁷ Teollisuusmaiden kasvumallin kopioiminen maailmanlaajuisesti vaatisikin kolmen tai neljän maapallon luonnonvarat sekä mahdollisuuden ulkoistaa kulutuksemme haittavaikutukset muille planeetoille.

Köyhimpien maiden aineellisen elintason on noustava, jotta hyvän elämän edellytykset täyttyvät, joten sopeutumisen on tapahduttava ennen muuta rikkaissa teollisuusmaissa.⁴⁸

Tämä on perusteltua siitakin näkökulmasta, että kaikissa maissa ihmisten ympäristölle aiheuttamat haitat lisääntyvät tulojen ja omaisuuden kasvun myötä. Rikkaimmat rasittavat maapallon kantokykyä huomattavasti muita enemmän.⁴⁹ Ihmisten kokema hyvinvointi ei kuitenkaan lisääny enää tietyn tulotason jälkeen. Tämä on todettu myös Suomessa.⁵⁰

46 Steffen ja Hughes 2013; Carbon Tracker 2013
47 PwC 2014
48 Ks. esim. Pasanen ja Ulvila 2010
49 Science Nordic 2013; De Schutter 2014
50 Hoffrén 2008

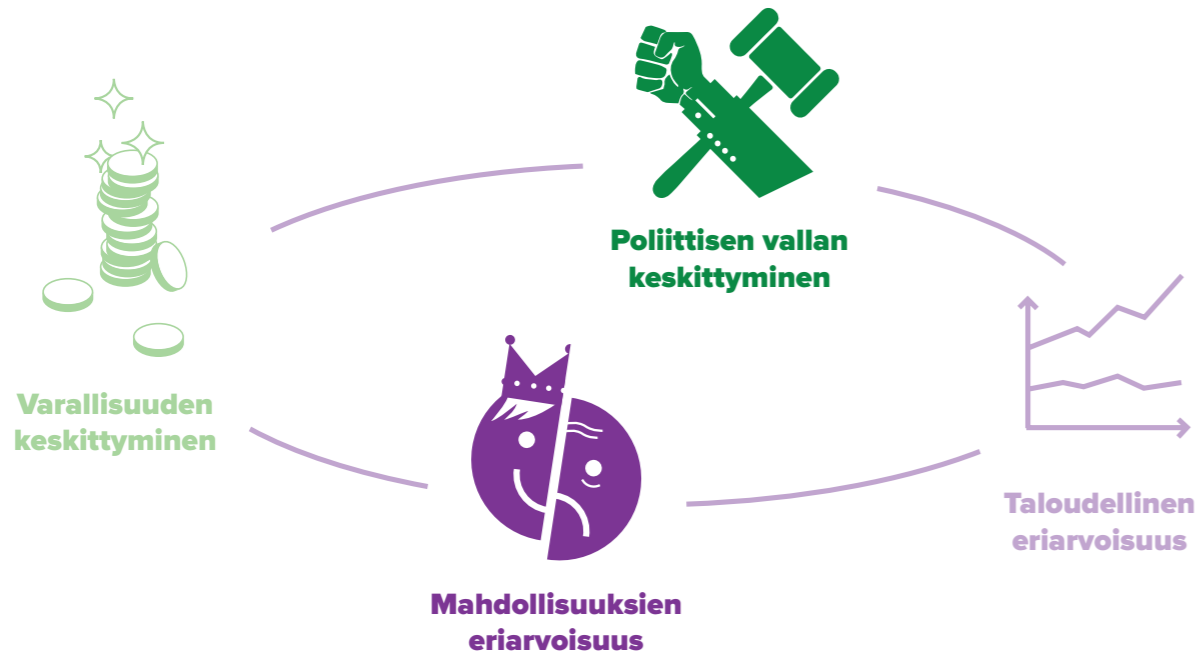
KUVAAJA 6 Maailman energiankulutus ja BKT vuosina 2000–2011

Lähde: Suokko 2013, perustuu BP:n (2013) ja IMF:n (2013) tietoihin

Uhka demokratialle ja hyvinvoinnille

Eriarvoisuuden noidankehä

TALOUDELLINEN, poliittinen ja sosiaalinen eriarvoisuus liittyvät tiiviisti toisiinsa (ks. Eriarvoisuuden noidankehä). Taloudellinen eriarvoisuus voi johtaa siihen, että osalla kansalaisista ei ole mahdollisuutta ylläpitää omaa hyvinvointiaan esimerkiksi terveydenhoidon avulla tai kouluttautua päästäkseen valta-asemiin yhteiskunnassa.

Jos hyvinvointipalvelut ovat keskittyneet vain tietyille alueille tai jos ne ovat liian kalliita vähätuloisille, voi huono terveydentila pilata mahdollisuudet kouluttautua, käydä töissä tai osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Etniset vähemmistöt, alkuperäiskansat, vammaiset ja muut marginalisoidut tai heikommassa asemassa olevat ryhmät ovat usein myös taloudellisesti huonompiaisaisia.

Eriarvoisuus on naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja köyhyttä Nicaraguassa

NICARAGUA on sitoutunut edistämään tasa-arvoa kansallisessa inhimillisen kehityksen suunnitelmassaan vuosille 2012–2016. Siitä huolimatta tasa-arvoiset mahdollisuudet eivät koske kaikkia. Etenkin viimeaikaiset muutokset hallituspolitiikassa ovat paremminkin kaventaneet kuin kasvattaneet eri väestöryhmien mahdollisuuksia.

Esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoa koskeva laki naisiin kohdistuvasta väkivallasta linjaa, että kotiväkivallan uhrien on osallistuttava välimiesmenettelyyn pahoinpitelijän kanssa rikosilmoituksen jättämisen sijaan.

Välimiesmenettelyä kannattava laki viestii välillisesti, että kotiväkivallan vakavuutta ei tunnusteta. Se vahvistaa ilmapiiriä, jossa pahoinpitely, ahdistelu ja syrjivä käyttäytyminen naisia kohtaan on hyväksyttävää. Aikaisemmat kokemukset välimiesmenettelystä Nicaraguassa ovat osoittaneet, että väkivallan mahdollisuus on sen myötä kärjistynyt entisestään⁵¹.

Tilanteella on myös taloudellisia vaikutuksia. Kotiväkivallan uhrit menettävät työpaikkansa muita herkemmin ja heidän työnsä tuottavuus

saattaa olla muita matalampi. Usein kotiväkivallasta kärsivillä on myös vähemmän mahdollisuuksia opiskella, mikä johtaa muita alhaisempaan tulotasoon.

Jos yhteiskunta hyväksyy sukupuolten välisen epätasa-arvon, naiset päätyvät usein alemman tason tehtäviin ja ansaitsevat miehiä vähemmän. Tämä lisää epätasa-arvoa entisestään. Koska naiset käyttävät perheen talouteen suuremman osuuden tuloistaan kuin miehet, eriarvoiset mahdollisuudet siirtyvät myös lapsille.

51 Solís 2003

Yhdenvertaiset mahdollisuudet ovat tärkeä osa oikeudenmukaisen ja tasa-arvoisen yhteiskunnan rakentumisesta.

Yleisesti ottaen terveyden ja toimeentulon ongelmat, väkivalta, rikollisuus, turvattomuus, luottamuksen heikkeneminen, koetun hyvinvoinnin heikkeneminen ja yhteisöllisyyden puute yleistyvät eriarvoistumisen myötä – ja koskettavat kaikkia yhteiskuntaluokkia, eivät vain ”syrjäytyneitä” tai ”köyhiä”.

Muissa kuin kaikkein köyhimmissä yhteiskunnissa suhteellinen tulotaso vaikuttaa ihmisen sairastumiseen enemmän kuin absoluuttinen tulotaso.⁵² Suuren taloudellisen eriarvoisuuden on arvioitu aiheuttavan teollisuusmaissa yli 1,5 miljoonaa ennen aikaista kuolemaa. Arvio on tehty ennen nykyistä talouskriisiä.⁵³

Yleisimmät taloudellisen eriarvoisuuden mittarit eivät huomioi naisten ja miesten välisiä eroja. Sukupuolieroteltua tilastoaineistoa ei usein ole saatavilla etenkin köyhemmistä maista, ja analyysiyksikkönä käytetään monesti kotitaloutta, mikä kätkee perheenjäsenten väliset erot.

Joidenkin arvioiden mukaan kotitalouksien sisäisen eriarvoisuuden sivuuttaminen antaa eriarvoisuudesta ja köyhyydestä jopa 25 prosenttia liian myönteisen kuvan.⁵⁴ Kaikissa yhteiskunnissa naisten tulot, valta ja autonomia ovat miehiä pienemmät, joskin erot maiden välillä ovat valtavia.⁵⁵

Tasa-arvoisen kehityksen hyödyt on havaittu sekä rikkaissa että köyhissä yhteiskunnissa. Pienet tulo- ja varallisuuserot ovat vahvasti yhteydessä ihmisten kokemaan hyvinvointiin. Suuri taloudellinen eriarvoisuus luo ihmisten välille näkymättömän muurin, eriyttää heidän elämänpiirinsä, vähentää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja johtaa loputtomaan statuskilpailuun, joka puolestaan synnyttää stressiä, ruokkii ekologisesti kestäättömiä kulutustottumuksia ja pahentaa velkaantumista.⁵⁶

Sosiaalinen liikkuvuus kertoo mahdollisuuksien tasa-arvosta

Yksi parhaista indikaattoreista kertomaan yhteiskunnan todellisesta mahdollisuuksien tasa-arvosta on sosiaalinen liikkuvuus eli se, miten lapsen asema aikuisena riippuu hänen perhetaustastaan. Mitä tasa-arvoisempi maa, sitä suurempi on todennäköisyys, että lapset voivat päätyä eri yhteiskuntaluokkaan kuin vanhempansa.⁵⁷

Kuvaaja 7 havainnollistaa taloudellisen eriarvoisuuden suhdetta sosiaaliseen liikkuvuuteen. Kuvaajassa sosiaalista liikkuvuutta mitataan sillä, kuinka paljon erot vanhempien

52 Paskov ym. 2013; Wilkinson ja Pickett 2014

53 Kondo ym. 2009

54 Kanbur 2013

55 Naisten asemaa eri maissa voi tarkastella esimerkiksi YK:n kestävän kehityksen indeksin sukupuolten eriarvoisuutta arvioivan mittarin avulla (Gender Inequality Index).

56 De Schutter 2014

57 Erola 2010

sukupolven ansioissa määrittävät heidän lastensa sukupolven tuloeroja. Mitä pienempi on valtioiden gini-kertoimella mitattu taloudellinen eriarvoisuus, sitä vähemmän lasten ansiot riippuvat heidän vanhempensa tuloista.

Ylisukupolvinen siirtyminen yhteiskuntaluokasta toiseen lisääntyi länsimaissa etenkin toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Tämän niin sanotun sosiaalisen liikkuvuuden kasvu liittyi osaltaan myös keskiluokan kasvuun ja eriarvoisuuden vähenemiseen: siirtyminen luokasta toiseen on yleisesti ollut vähäisempää kaikkein köyhimmissä ja rikkaimmissa väestöosissa.⁵⁸

Mahdollisuus kouluttautua on historiallisesti ollut keskeisin sosiaalista liikkuvuutta edistävä tekijä – ja on sitä edelleen globaalisti. Etenkin hyvin eriarvoisissa ja köyhissä yhteiskunnissa koulutusmahdollisuuksien laajentaminen vahvistaa tasa-arvoisemman kehityksen edellytyksiä, voimaannuttaa ihmisiä ja vähentää köyhyyttä.⁵⁹ Tasa-arvoa lisäävällä koulutuspolitiikalla on ollut keskeinen merkitys esimerkiksi Latinalaisen Amerikan tuloerojen pienentämisessä 2000-luvulla.⁶⁰

Myös terveys- ja muiden peruspalveluiden saatavuus edistää sosiaalista liikkuvuutta. Hyvinvointipalveluja on tarjolla vähemmän köyhissä maissa, joissa valtioiden budjetit ovat hyvin pieniä, verotulot vähäisiä, eikä sosiaaliturvaa ole. Maissa, joissa peruspalvelut ovat maksullisia, saattaa niistä hyötyä vain vauraampi väestönosa.

Toisaalta perus- ja hyvinvointipalveluja on karsittu myös vauraissa maissa. Huolestuttavaa on, että sosiaalinen liikkuvuus on joissakin yhteiskunnissa kääntynyt selvään laskuun. Tämä on erityisen näkyvää Yhdysvalloissa, missä etenkin köyhimpien ihmisten mahdollisuudet vaurastua ja saada hyvä koulutus ovat vähäiset. Myös vaurauden ja vallan periytyvyys sekä talouspoliittisen eliitin etäisyys muusta väestöstä on kasvanut.⁶¹

Suomessa sosiaalinen liikkuvuus on kansainvälisesti verrattuna suurta, mutta nyt työuraansa aloittamassa olevien nuorten sosiaalisen liikkuvuuden arvioidaan täälläkin jäävän aiempia sukupolvia pienemmäksi, ellei esimerkiksi nuorisotyöttömyyteen puututa.⁶²

Varakkaan väestön kasvava valta ja yliedustus politiikassa sekä yhteiskunnallinen eriarvoistuminen lisäävät riskiä, että köyhyys ja varakkuus periytyvät tulevaisuudessa nykyistäkin enemmän. Tämä on mahdollista estää aktiivisella ja kattavalla mahdollisuuksien tasa-arvoa edistävällä hyvinvointipolitiikalla.⁶³

58 Smeeding 2013

59 Corak 2013

60 Cornia 2014

61 Corak 2013

62 Erola 2013

63 Ks. esim Oxfam 2014a ja 2014b

Eriarvoisuus on kamppailua juomavedestä Tansaniassa

TASAVERTAINEN OIKEUS veteen ja sanitaatioon tarkoittaa, että niiden saatavuus taataan myös heikoimassa asemassa oleville väestöosille. Tämä ei kuitenkaan ole toteutunut Tansaniassa.

Väestön varakkain viidennes kulluttaa kotitalousmenoistaan vain 1,6 prosenttia veteen ja sanitaatioon, ja 63 prosenttia heistä on puhtaan veden piirissä. Sen sijaan väestön enemmistön muodostava vähävaraisten joukko käyttää tuloistaan 6 prosenttia veteen, ja vain 44 pro-

sentilla heistä on puhdasta vettä saatavillaan.

Eriarvoisuus korostuu alueellisesti. Vuonna 2010 toteutetun väestö- ja terveyskyselyn mukaan lähes puolella maaseudulla asuvista ei ole saatavillaan puhdasta vettä. Kaupunkialueilla puhtaan veden saatavuus on jo 80 prosenttia.⁶⁴

Lisäksi maaseudulla asuvista kahdeksan prosenttia hakee veden yli kuuden kilometrin päästä kotoaan.

64 Tanzania Water and Sanitation Network 2012

Kuivimmilla alueilla naiset kävelevät jopa viisi tuntia hakeakseen ämpärilisen vettä. Aika, jonka naiset käyttävät veden hakuun, vähentää heidän mahdollisuuksiaan osallistua taloudellisesti tuottavaan toimintaan. Jos vedenhakumatka on yli viisi kilometriä, kouluikäiset tytöt joutuvat usein jättäytymään pois opetuksesta.⁶⁵

65 Tanzania Water and Sanitation Network 2013

Eriarvoisuus on puutetta terveydenhuollosta Mosambikissa

ERiarvoisuus on lisääntynyt Mosambikissa viime vuosina, mikä näkyy maan terveydenhuoltojärjestelmässä.

Terveyspalvelut eivät kata koko maata. Mosambikissa on useita alueita, joilta terveyspalvelut puuttuvat kokonaan. Enemmistö väestöstä asuu kaupunkialueiden ulkopuolella, missä terveydenhuoltojärjestelmä ei ole kattava. Etenkin köyhimpien on vaikea päästä laadukkaan hoidon piiriin. Pahimmassa tapauksessa vaikeasti sairastuneen potilaan hoitoon pääsy voi viedä yli vuorokauden.⁶⁶

Terveydenhuollon henkilöstömäärä ei kykene vastaamaan 24 miljoonan asukkaan tarpeisiin. Mosambikissa on esimerkiksi vain 1,8 potilaspaikkaa 10 000 asukasta kohden.⁶⁷

Myös monissa kaupungeissa terveyspalveluiden saatavuus on huolestuttavalla tasolla. Yhdessä tiheimmin asutuista lääneistä, Nampulassa, neljää miljoonaa asukasta palve-

lee vain yksi keskussairaala ja yksi erikoissairaala.⁶⁸

Maputon ensimmäinen ja suurin julkinen sairaala hoitaa vakavasti sairaita potilaita, joiden vaatimaa hoitoa ei voida muissa sairaaloissa tarjota. Sairaala kärsii kuitenkin lääkkeiden, hoitohenkilökunnan ja laitteiden puutteesta. Suuri osa klinisistä tutkimuksista on toteutettava sairaalan ulkopuolisissa yksityisissä laboratorioissa.

Mosambikilaiset, joilla ei ole varaa korkeisiin laboratoriokuluihin, eivät saa tarvitsemaansa nopeaa ja luotettavaa diagnoosia ja ovat usein vaarassa menehtyä. Monet etsivätkin vaihtoehtoisia apua kansanlääketieteestä. Koska julkisella terveydenhuoltosektorilla ei ole riittävästi lääkkeitä, monet mosambikilaiset ostavat lääkkeensä epävirallisilta Bisineiro-myyjiltä ja pimeiltä Tchungamoyo-markkinoilta. Tiedonpuutteesta johtuen epäviralliset myyjät

määräävät asiakkailleen usein väärä lääkkeitä.

Yksityisiä terveyspalveluja on tarjolla pääasiassa suurimmissa kaupungeissa.⁶⁹ Eteläafrikkalainen Lenmed Health sekä mosambikilainen sijoitusyhtiö INVALIDCO rakensivat vuonna 2012 voittoa tavoittelevan yksityissairaalan maan pääkaupunkiin Maputoon. Sairaalan peruspalvelumaksu on noin 32 euroa⁷⁰, mikä on korkea hinta tavallisen viisihenkisen perheen tulotasoon nähden. Yli puolet mosambikilaisista työskentelee alhaisen tulotason sektoreilla kuten maanviljelyyn, kalastukseen ja metsätalouden parissa, joilla keskipalkka on 75 euroa kuukaudessa.

Jotta terveysjärjestelmä tavoittaisi väestön tasa-arvoisesti, olisi palvelut taattava myös maaseudulla ja ulotettava kaikkein köyhimmälle väestönosalle.

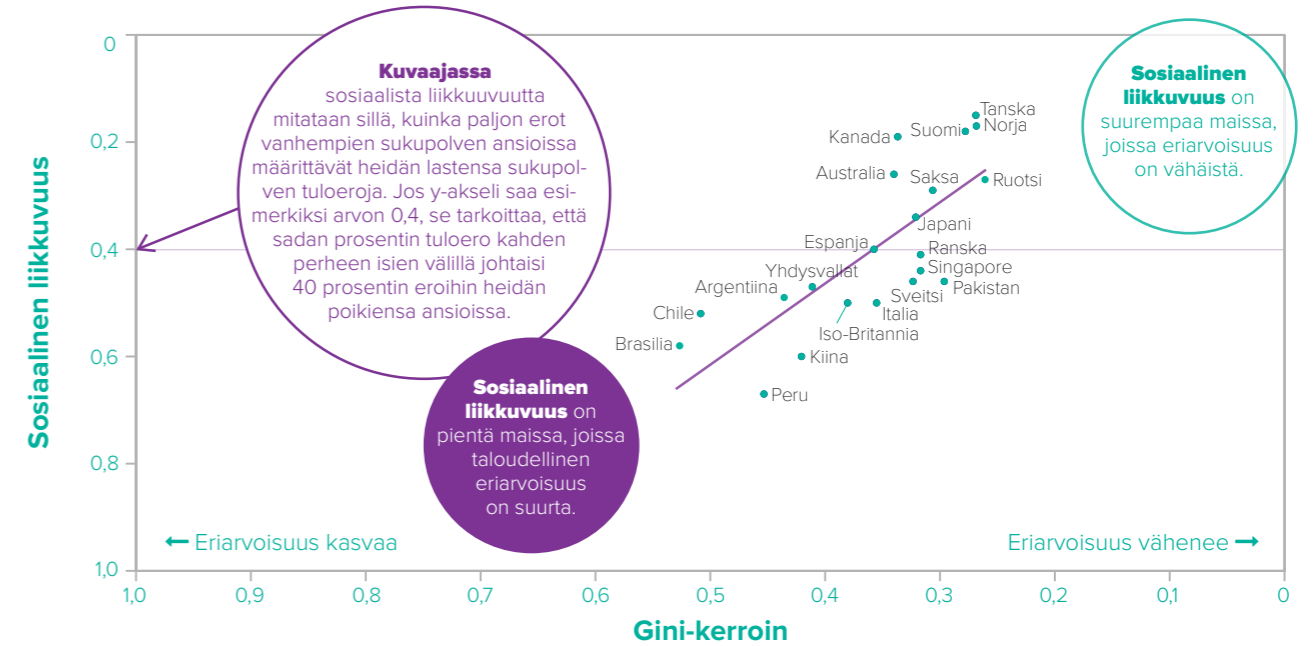
69 World Health Organisation 2014

70 Hintaa on tiedusteltu Maputo Private Hospital -sairaalaista syyskuussa 2014.

66 Mozambican Debt Group 2013
67 Instituto Nacional de Estatísticas 2011

68 Ministério da Saúde 2007

KUVAAJA 7 Sosiaalinen liikkuvuus kasvaa taloudellisen eriarvoisuuden vähentyessä

Lähde: Corak 2012. Huom. muuttujien akselit on käännetty ympäri kuvaamaan sitä, kuinka sosiaalinen liikkuvuus kasvaa eriarvoisuuden vähentyessä.

Taloudellinen eriarvoisuus rapauttaa demokratiaa

Toimintamahdollisuuksien epätasainen jakautuminen johtaa yhteiskunnallisesti haitallisiin lopputuloksiin. Mitä suurempi valta vauraalla eliitillä on, sitä todennäköisemmin se myös haluaa ja pystyy ylläpitämään etuoikeuksiaan.⁷¹

Jos valta on käytännössä harvalukuisen rikkaan vähemmistön ja heidän etujärjestönsä hallussa, eivät edustuksellisen demokratian instituutiot, säännölliset vaalit, yleinen äänioikeus tai sananvapaus takaa kansanvallan toteutumista.⁷²

Eriarvoisissa yhteiskunnissa etenkin köyhien ihmisten äänestysaktiivisuus ja muu yhteiskunnallinen osallistuminen on vähäistä.⁷³

71 Harford 2012

72 Gilens ja Page 2014

73 Nolan ym. 2014

Kun Oxfam-kansalaisjärjestö tiedusteli ihmisten näkemyksiä poliittisen järjestelmän toimivuudesta Brasiliassa, Intiassa, Etelä-Afrikassa, Espanjassa, Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa, ilmoitti enemmistö vastaajista joka maassa järjestelmän palvelevan rikkaita.⁷⁴

Ainakin Yhdysvalloissa uskomus näyttäisi pitävän myös paikkansa: Vuosina 1981–2002 tehdyt keskeiset yhteiskunnalliset päätökset heijastivat lähes yksinomaan suppean talouseliitin näkemyksiä. Tavallisten kansalaisten preferenssit näkyivät päätöksissä vähän tai eivät lainkaan silloinkin, kun huomattava enemmistö heistä oli tietyn muutoksen takana.⁷⁵

74 Oxfam 2014a

75 Gilens ja Page 2014

Eriarvoisuus on kansanvallan puuttumista Thaimaassa

THAIMAA on yksi maailman eriarvoisimmista maista. Kymmenen prosenttia Thaimaan väestöstä ansaitsee noin 40 prosenttia maan nettokansantulosta. Väestön köyhin kymmenen prosenttia puolestaan tienaa vain kaksi prosenttia kansantulosta.

Kansanvarallisuutta mittaava luku taas kertoo väestön rikkaimman kymmenen prosentin omistavan yli 57 prosenttia maan nettovarallisuudesta samalla kun kansan köyhin kymmenen prosenttia on nettovelkaan-

tunut. Rikkain kymmenen prosenttia omistaa lisäksi 857 kertaa enemmän maata ja hallitsee 18 600 kertaa suurempia säästöjä kuin väestön vähävaraisin kymmenen prosenttia.⁷⁶

Varallisuuden epätasaisella jakautumisella on laajoja vaikutuksia yhteiskuntaan. Varallisuus kytketty läheisesti valtaan. Thailand Future Foundationin selvityksestä ilmenee, että 500 edustajainhuoneen jäsenen

kotitalouksien yhteenlaskettu varallisuus on suurempi kuin maan köyhimmän kahden miljoonan kotitalouden yhteenlaskettu varallisuus. Pieni joukko poliitikkoja on siis rikkaampi kuin 99 prosenttia heidän edustamistaan kansalaisista.⁷⁷

Voidaanakin kyseenalaistaa, keitä poliitikot todellisuudessa edustavat ja kenen etuja he ajavat.

76 Thailand Future Foundation 2013

77 Ibid.

Eriarvoisuus on leipäjonon Suomessa

SUOMI ON kansainvälisissä vertailuissa hyvin tasa-arvoinen valtio. Kuitenkin eriarvoisuus on meilläkin lisääntynyt 1990-luvun laman jälkeen, ollen nyt noin 1970-luvun tasolla. Vuosina 1995–2005 tuloerojen kasvu oli Suomessa nopeampaa kuin missään muussa teollisuusmaassa.⁷⁸ Viime vuosina tuloerot ovat pysyneet verrattain vakaina.

Merkittävin syy tuloerojen lisääntymiseen on suurituloisimpien ihmisten tulojen kasvu. Suurituloisinta prosenttia lukuun ottamatta suomalaisten tulot ovat nousseet hitaasti. Nopeinta kasvu on ollut suurituloisimman prosentin joukossa (kuvaaja 8).

Suurituloisimmat ovat lisänneet varallisuuttaan etenkin pääomatuloina. Vuonna 2012 Suomen suurituloisimman prosentin tienesteistä miltei puolet oli omaisuustuloa.⁷⁹

Varallisuuserot ovat Suomessakin tuloeroja suuremmat. Rikkain kymmenys pitää hallussaan lähes puolta kaikesta varallisuudesta.⁸⁰ Omaisuuden keskittymisestä tietyille ihmisille tai perheille kertoo myös se, että erään arvion mukaan Suomen sadasta rikkaimmasta henkilöstä noin puolella vauraus perustuu perittyyn pääomaan.⁸¹

Tuotannon tekijätulot, eli työntekijänsuoritus, eli työntekijänsuoritus ja sijoitetusta pääomasta saadut ansiot, jakautuvat Suomessa monia teollisuusmaita epätasaisemmin. Verotuksen, tulonsiirtojen ja julkispalveluiden tasaava vaikutus on kuitenkin huomattava, joskin pienempi kuin ennen 1990-luvun lamaa.

Tästä huolimatta Suomessa on yli 800 000 köyhää. Perustoimeentulo-

turva ei ole kehittynyt samaa vauhtia talouden kanssa, eikä se usein riitä elämiseen. Pitkään jatkuvasta huono-osaisuudesta kärsii noin 100 000 henkilöä. Heidän joukossaan on huomattava määrä pitkäaikaistyöttömiä, asunnottomia ja ylivelkaantuneita. Yli 20 000 suomalaista hakee viikoittain osan ruokatarpeistaan leipäjonosta.

Köyhyys aiheuttaa mielenterveysongelmia, sosiaalisten suhteiden hajoamista ja yksinäisyyttä. Erot ääripäiden välillä ovat kasvaneet.⁸² Suomen terveydenhoitojärjestelmä on yksi kehittyneiden maiden eriarvoistavimmista.⁸³ Kaksi kolmesta suomalaisesta ei enää koe, että olisimme kaikki "samassa veneessä".⁸⁴

80 Davies ym. 2013

81 Seppänen 2014. Tiedot pohjautuvat julkisiin verotietoihin eivätkä huomio kansainvälisten rahoitusjärjestelyiden tai verovälttelyn vaikutusta.

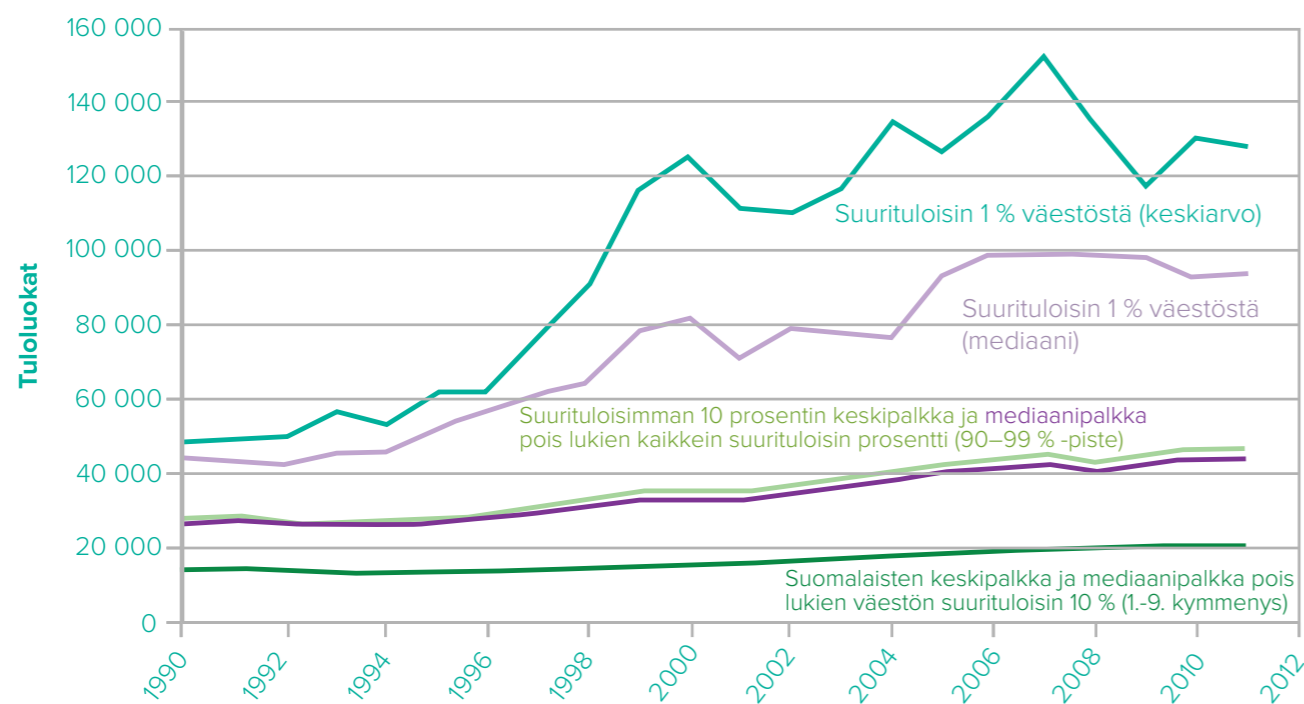
82 Yle 2014

83 Blomgren 2013

84 Turunen 2013

78 OECD 2008
79 Taloussanomien 2014

KUVAAJA 8 Reaalinen tulokehitys (keskiarvo ja mediaani) eri tuloluokissa Suomessa 1990–2011

Lähde: Riihelä 2014

Miten eriarvoisuuteen puututaan?

ERIARVOISTUMISEN TAUSTALLA on monia syitä, ja ne vaihtelevat maasta toiseen. Muutama yleinen kehityskulku selittää kuitenkin suuren osan viime vuosikymmenten eriarvoistumiskehityksestä.

Globalisaation myötä monikansallisten yritysten valta on kasvanut suhteessa valtioihin ja kansalaisiin. Yritysvoittojen osuuden kasvaminen palkkojen kustannuksella on yksi voimakkaimmin eriarvoisuutta lisänneistä ilmiöistä viime vuosikymmeninä. Lisäksi finanssisektorin paisuminen suhteessa reaali talouteen on ollut tärkeä tekijä. Myös ilmastonmuutos kärjistää eriarvoisuutta.

Suuret tulo- ja varallisuuserot eivät kuitenkaan ole luonnonlaki, vaan seurausta poliittisista valinnoista. Vaikka globalisaatio on tuonut mukanaan paineita "sopeutua" maailmanmarkkinoihin ja vaikka ideaalitalanteessa tasa-arvoisempaa ja kestävämpää politiikkaa edistävistä päätöksistä sovittaisiin kansainvälisellä tai alueellisella tasolla, on valtioilla – myös Suomella – edelleen huomattavasti mahdollisuuksia vaikuttaa eriarvoisuuteen.

Hyvä osoitus poliittisten päätösten merkityksestä on, että monet maat ovat pystyneet yhdistämään vakaan ja kestävä talouden sekä köyhyden ja eriarvoisuuden vähentämisen.

Pohjoismainen hyvinvointivaltio on historiallisesti ollut esimerkki menestyksekkään talouskehityksen ja aktiivisen

tuloerojen tasaamisen yhdistämisestä.

Latinalaisessa Amerikassa eriarvoisuus on laskenut koko 2000-luvun tietoisien poliittisten muutosten seurauksena, vaikka maanosa on edelleen hyvin epätasa-arvoinen. Esimerkiksi Brasiliassa eriarvoisuutta on vähennetty muun muassa parantamalla työntekijöiden tulotasoa, investoimalla koulutusjärjestelmään ja aloittamalla köyhille suunnattu tulonsiirto-ohjelma.⁸⁵

Kuvaaja 9 sivulla 15 havainnollistaa verotuksen, tulonsiirtojen ja julkispalveluiden vaikutuksia taloudelliseen eriarvoisuuteen viidessä Latinalaisen Amerikan maassa.⁸⁶

Kataisen hallituksen kärkitavoitteeksi otettiin eriarvoisuuden vähentäminen Suomessa vuosina 2011–2015.⁸⁷ Vaikka tuloerojen lisääntyminen on hidastunut Suomessa, on tuloihin ja varallisuuteen perustuva eriarvoisuus silti arkipäivää niin täällä, Euroopassa kuin maailmanlaajuisestikin.

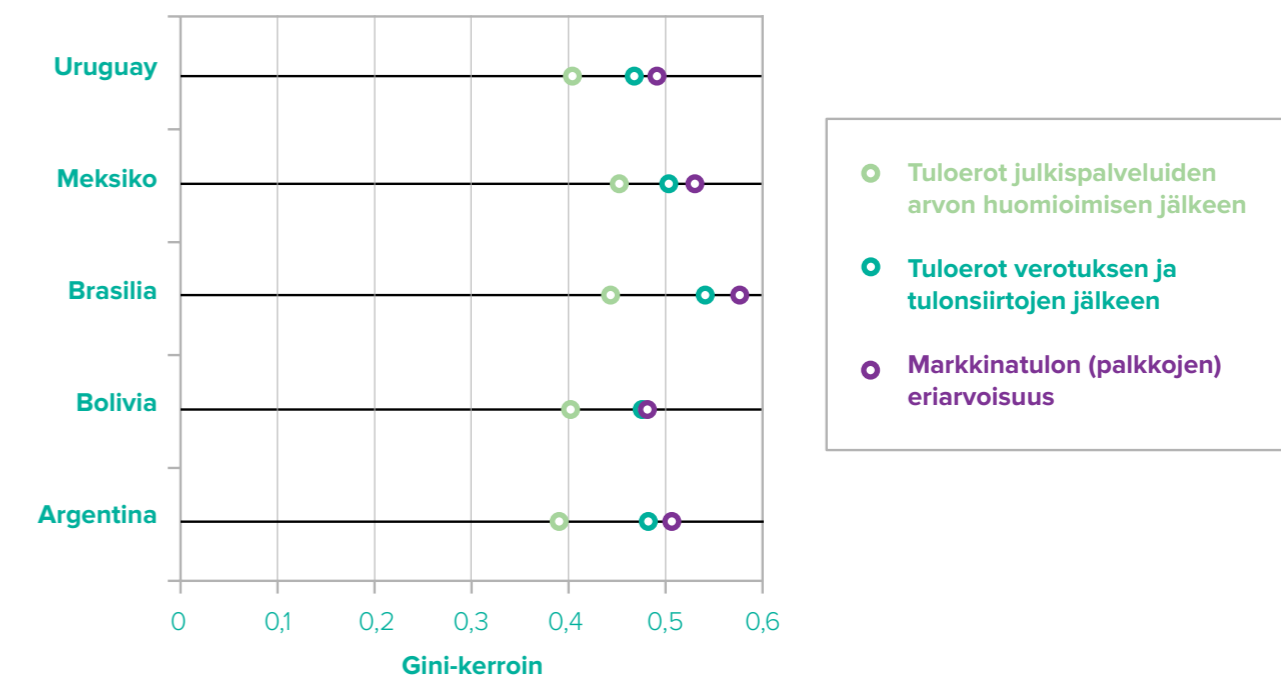
Työtä eriarvoisuuden vähentämiseksi tulee jatkaa. Vuonna 2015 YK:ssa sovitaan uusista kestävä kehityksen tavoitteista, joiden on määrä sitoa kaikkia valtioita. Myös näiden tavoitteiden päämääräksi tulee nostaa eriarvoisuuden kitkeminen.

85 Cornia 2014

86 Nolan ym. 2014

87 Valtioneuvosto 2011

KUVAAJA 9 Verotuksen, tulonsiirtojen ja julkispalveluiden tuloeroja pienentävä vaikutus

Lähde: Oxfam 2014b & Lustig 2012

Valta ja vauraus on keskittynyt jättiyrityksille ja varakkaille ihmisille

Samalla kuin taloudellinen, sosiaalinen ja poliittinen globaalisaaatio on kiihtynyt⁸⁸, ovat tuloerot maailmassa kasvaneet.⁸⁹

Globalisaatio on heikentänyt kansallisvaltiokeskeisen, tuotantorakenteen muutokseen perustuvan kehitysmallin edellytyksiä. Siinä missä aiemmin kehitys tarkoitti keski- luokan syntyä ja kotimaista teollistumista, on globalisaatiota leimannut useiden köyhien valtioiden lukkiutuminen monikansallisten yritysten raaka-ainetoimittajiksi tai halpatyövoiman tarjoajiksi. Luonnonvarojen huono hallinta yhdistettynä heikkoihin vero- ja hyvinvointijärjestelmiin on tarkoittanut, että hyödyt esimerkiksi raaka-aineviennistä ovat jääneet harvoille.

Jättiyritykset pystyvät minimoimaan veronsa, järjestelmään arvoketjunsä niin, että tuotanto tulee mahdollisimman halvaksi, ulkoistamaan riskit ja neuvottelemaan sijoituksia kaipaavilta hallituksilta itselleen edullisia ehtoja. Kansallisesti toimivilla, pienillä ja keskisuurilla yrityksillä ei ole käytössään vastaavia mahdollisuuksia.

Samalla on syntynyt ylikansallinen, globaaleihin markkinoihin kiinnittynyt yläluokka.⁹⁰ Valitettavan usein myös matalan tulotason maissa asuvien hyvätuloisten pyrkimys kasvattaa omaa varallisuuttaan ja valtaansa tapahtuu kaikkein köyhimpien ja marginalisoitujen ryhmien toimeentulon, ruokaturvan ja muiden perusihmisöikeuksien kustannuksella.⁹¹

Yritysten liikkumisvapauden lisääminen ja markkinoiden liberalisointi on johtanut taloudellisen vallan keskittymiseen ja monikansallisten suuryritysten vallan kasvuun. Kansallisten lainsäädäntöelinten valta suhteessa poikkikansalliseen pääomaan on pienentynyt, ja vastaavasti taloudellisten toimijoiden ote poliittisesta järjestelmästä on voimistunut. Jopa 70 prosenttia maailmankaupasta arvioidaan tapahtuvan suurten konsernien sisällä.⁹² Melkein 40 maailman sadasta suurimmasta taloudesta on yhtiöitä.⁹³ Alle 150 yritystä hallinnoi jopa 40 prosenttia globaalista liiketoiminnasta.⁹⁴

Suuryritysten jalkoihin jäävät usein kansalaiset, jotka maksavat pahimmassa tapauksessa kovan hinnan yritysten vero- tai ympäristölainsäädäntöä koskevista helpotuksista, mikäli kansalaisten verorasite kasvaa tai heidän elinympäristönsä tuhoutuu.⁹⁵ Ulkomaisia investointeja pidetään usein kehityksen kannalta välttämättöminä. Ne luovat tärkeitä työpaikkoja, tuovat verotuloja ja levittävät tietotaitoa. Tilastojen valossa ulkomaiset investoinnit ovat kuitenkin keskimäärin selvästi kasvattaneet eriarvoisuutta Latinalaisessa Ameri-

kassa, Aasiassa ja Afrikassa.⁹⁶

Suomalaisten päättäjien tulee rohkeasti puuttua yritystoiminnan globalisoitumisen haittavaikutuksiin. Ulkomailla toimivat ja pitkiä arvoketjuja hallinnoivat yritykset tulee velvoittaa arvioimaan ennalta toimintansa ihmisoikeusvaikutukset ja raporttoimaan niistä vuosittain. Ihmisoikeusloukkauksiin syyllistyneitä yrityksiä tulee myös voida asettaa oikeudelliseen vastuuseen Suomessa.

Monikansallisten yritysten verovälttelyyn tulee puuttua edellyttämällä yrityksiltä avoimuutta. Tällä hetkellä parhaakaan asiantuntijat eivät pysty seuraamaan yritysten rahavirtojen reittejä. Avoimuus ei itsessään kitke veroparatiiseja, mutta tuo aggressiivisen verosuunnittelun päivänvaloon.⁹⁷

Yritysvastuu tulee huomioida myös kauppa- ja investointisopimuksia solmiessa. Sopimukset voivat parhaassa tapauksessa toimia kestävän ja tasa-arvoisen kehityksen edistäjinä. Sen takia sopimuksissa ei saa taata yrityksille rajatonta valtaa niin sanotun investointisuojan avulla. Investointisuoja antaa yrityksille mahdollisuuden jopa haastaa maita oikeuteen tapauksissa, joissa heidän toimintaympäristönsä muuttuu esimerkiksi uuden ympäristölainsäädännön takia.

Yritysten vallan kasvulla on myös ollut seurauksia vaurauden keskittymiselle. Pääomaliikkeiden vapauttaminen on heikentänyt työvoiman neuvotteluasemaa sekä vaikeuttanut jossain määrin vauraiden yksityishenkilöiden ja yritysvoittojen suoraa verotusta erilaisten verovälttelyjärjestelyiden yleisyyden vuoksi. Seurauksena on ollut verotuksen painopisteen siirtyminen eriarvoisuutta lisääviin epäsuoriin veroihin, kuten arvonlisäveroihin, sekä tuottavuuden ja yritysvoittojen palkkoja nopeampi kasvu.⁹⁸

Tämä niin sanotun funktionaalisen tulonjaon muutos, eli yritysvoittojen osuuden kasvaminen palkkojen kustannuksella, on yksi voimakkaimmista eriarvoisuutta lisääneistä ilmiöistä viime vuosikymmeninä. Riittävät työtulot ovat ylivoimaiselle enemmistölle maailman ihmisistä tärkein aineellista elintasoä ja hyvinvointia määrittävä tekijä. Palkkojen siivu arvonlisäyksestä on vähentynyt sekä teollistuneissa että kehitysmaissa.⁹⁹ Kuvaaja 10 sivulla 18 osoittaa, kuinka palkkojen arvonlisäys on vähentynyt kasvavissa talouksissa ja kehitysmaissa niin Aasiassa, Afrikassa kuin Latinalaisessa Amerikassakin.

Pääoman tuottavuus on kasvanut nopeammin kuin talous, jolloin jo ennestään varakkaat ovat rikastuneet muita väestönosia nopeammin.¹⁰⁰ Tehokas keino vähentää eriarvoisuutta onkin parantaa pieni- ja keskituloisten asemaa työmarkkinoilla ja varmistaa, että mahdollisimman monelle on töitä.

96 Cornia 2014

97 Kupa 2013a

98 ILO 2011; Unctad 2014

99 ILO 2014; Piketty 2014; Trapp 2014

100 Ibid.

Suomen tulee:

- ▶ Edistää YK:n liike-elämää ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden toimeenpanoa asettamalla yritysten ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoite ja yritysvastuuraportointi sitoviksi säännöiksi ja edistää tavoitetta kansainvälisesti
- ▶ Luoda Suomeen mekanismi, jolla turvataan suomalaisten yritysten aiheuttamien ihmisoikeusloukkausten uhreille oikeussuoja
- ▶ Uudistaa hankintalakia siten, että julkisissa hankinnoissa säädetään pakolliseksi ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden huomioivien kilpailuskriteerien käyttö
- ▶ Suitsia veroparatiisitaloutta velvoittamalla suomalaisyritykset raporttoimaan tilinpäätöksensä maakohtaisesti, sitoutumalla julkisiin omistajarekistereihin ja automaattisen tiedonvaihdon käyttöönottoon
- ▶ Ajaa EU:n tuleviin kauppa- ja investointisopimuksiin sitovia kestävän kehityksen standardeja
- ▶ Edistää globaalisti ihmisarvoisen työn ja elämiseen riittävien palkkojen takaamista, erityisesti nuorille

Finanssisektori on paisunut reaalityalouden kustannuksella

Rikkaimmissa maissa eriarvoisuutta on vauhdittanut myös rahoitussektorin paisuminen.¹⁰¹ Sijoitusten suuntautuminen finanssimarkkinoille reaalityalouden sijaan on vähentänyt investointeja työpaikkoja ja hyvinvointia luovaan reaalityalouteen. Toisaalta rahoitussektori on venyttänyt palkkahaitaria yläpäästä. Paitsi että finanssialalla maksetaan erittäin suuria palkkoja, on johtajien palkkiot myös muilla aloilla usein sidottu rahoitusmarkkinoiden kehitykseen. Kolmanneksi rahoitusmarkkinoilta alkunsa saanut talouskriisi on heikentänyt yleistä työllisyyttä ja talouskehitystä.¹⁰²

Huimasti kasvanut ero huippupalkkattujen johtajien ja tavallisten työntekijöiden palkkioiden välillä on myös lisännyt tulojen eriarvoisuutta. Yhdysvalloissa 250 suurimman yrityksen johtajat tienasivat keskimäärin 204 kertaa työntekijöidensä keskipalkan verran vuosina 2011–2012.¹⁰³ Iso-Britannian sadassa suurimmassa yrityksessä suhdeluku on 130.¹⁰⁴ Suomessakin pörssiyrityöiden johtajien palkkiot ovat nousseet työntekijöiden vastaavia nopeammin ja saavuttivat uuden huipputason vuonna 2013. Johtajien palkat ilman optio- tai osakekannustimia olivat 23-kertaiset suomalaisen keskipalkkaan nähden.¹⁰⁵

Rahoitusmarkkinat ovat myös olleet lähes sääntelemättömät. Tämä oli keskeinen syy vuonna 2007 alkaneelle finanssikriisille. Sääntelemättömyyden lisäksi sektorilta ei ole peritty arvonlisäveroa.¹⁰⁶ Samalla kun eurooppalaisten pankkien pelastamiseen on käytetty yli 400 miljardia euroa verorahaa viimeisten vuosien aikana, ovat kansalaisten toiveet sektorin verottamiseksi lisääntyneet.

Rahoitusmarkkinaverolla estettäisiin lyhytnäköistä keinottelua samalla kun finanssisektori kantaisi kortensa kekon hyvinvointipalvelujen rahoittamiseksi.

101 Galbraith 2012

102 Ibid.

103 Bloomberg 2013

104 High pay centre 2014

105 Pietiläinen 2014

106 Euroopan komissio 2012

Verojärjestelmät ja hyvinvointipalvelut tasaavat eriarvoisuutta tehokkaasti

Pienillä muutoksilla tulonjaossa voitaisiin vaikuttaa merkittävästi globaaliin eriarvoisuuteen. Kaikki maailman ihmiset olisi mahdollista nostaa alle kahden dollarin köyhyydestä jakamalla yksi prosentti maailman bruttokansantuotteesta uudelleen.¹⁰⁷ Toisaalta 93 valtiossa tehdyn tutkimuksen mukaan rikkaimman viidenneksen tulo-osuuden supistaminen yhdellä prosenttiyksiköllä voisi ehkäistä näissä maissa 90 000 lapsikuolemaa vuodessa.¹⁰⁸

Verojärjestelmillä on tärkeä merkitys tulojen jakautumiseen yhteiskunnassa. Tuloerojen tasoitusta ei tapahdu, jos verojärjestelmä on regressiivinen, eli jos verotus rasittaa enemmän vähempiosaisia kuin varakkaita. Yleinen trendi on, että pääomatuloa, joka on juuri varallisuuden lisääntymiselle oleellista, ei veroteta paljon.¹⁰⁹

Näin on esimerkiksi Nicaraguassa. Maan hallitus on hiltattain uudistanut verolakia. Se ei kuitenkaan ole puuttunut moniin eriarvoisuutta kasvattaviin ongelmakohtiin, vaan vähentänyt osinkojen sekä asunto- ja joukkolainakirjojen korko- ja pääomatulojen verotusta. Samanaikaisesti palkan- saajien tuloverotus ja kulutushyödykkeisiin ja palveluihin kohdistuvat välilliset verot ovat pysyneet samalla tasolla kuin ennen tai jopa nousseet.

Samalla valtion verotulot koostuvat pääosin välillisistä veroista, kuten arvonlisäverosta. Maassa kerätyistä veroista 85 prosenttia on välillisiä ja 15 prosenttia suoria veroja, kuten tulo- tai yhteisöveroja. Välilliset kulutusverot rasittavat erityisesti matalatuloista väestönosaa, joiden tuloista suhteellisesti suurempi osuus menee kulutustuotteiden kuten ruoan ostamiseen.

107 Edward ja Sumner 2013a; Laskelma perustuu arvioon, jonka mukaan alle kahden dollarin köyhyyden poistamisen kustannukset olisivat olleet 600–800 miljardia Yhdysvaltain dollaria vuonna 2010. Tämä on suhteutettu vuoden 2010 bruttokansantuotteeseen.

108 Tacke ja Waldmann 2013

109 Stiglitz 2012

88 Globalisaation kiihtymistä on arvioitu ns. KOF-indeksillä (Dreher ym 2008)

89 UNDP 2014

90 Sachs 2013

91 Sachs 2013

92 Murphy 2010

93 Transnational Institute 2014. Yrityksen liikevaihto ja valtion kansantuote

ovat erilaisia suureita, mutta vertailu havainnollistaa kuitenkin hyvin,

kuinka valtavia isoimmat globaalit yritykset ovat.

94 Vitali ym. 2011

95 Kupa 2013a

Toimivat ja progressiiviset verojärjestelmät ovat ensimmäisiä askelia eriarvoisuuden kitkemisessä. Kaikkein tehokkain tapa on kuitenkin erilaisten julkisten tukien ja laadukkaiden peruspalvelujen tarjoaminen kaikille. Jos kaikille ihmisille on turvattu ravinto, asunto, puhdas vesi, energiansaanti, terveydenhoito, koulutus ja sosiaaliturva, on yhteiskunta tasa-arvoisempi.¹¹⁰ Hyvinvointipalveluiden merkityksestä kertoo, että Suomessa niiden arvon huomioiminen kasvattaa käytettävissä olevia tuloja kolmanneksella.¹¹¹

Myös Latinalaisessa Amerikassa on tulontasausjärjestelmillä ja julkis palveluilla ollut huomattava merkitys eriarvoisuuden

110 Ghosh 2013
111 Savela 2013

vähentämisessä 2000-luvulla. Kuvaaja 9 havainnollistaa verojen, tulonsiirtojen ja julkisten hyvinvointipalveluiden vaikutusta tuloeroihin Argentiinassa, Boliviassa, Brasiliassa, Meksikossa ja Uruguayssa. Erityisesti julkis palveluilla on ollut suuri merkitys, joskin erot maiden välillä ovat myös huomattavia.

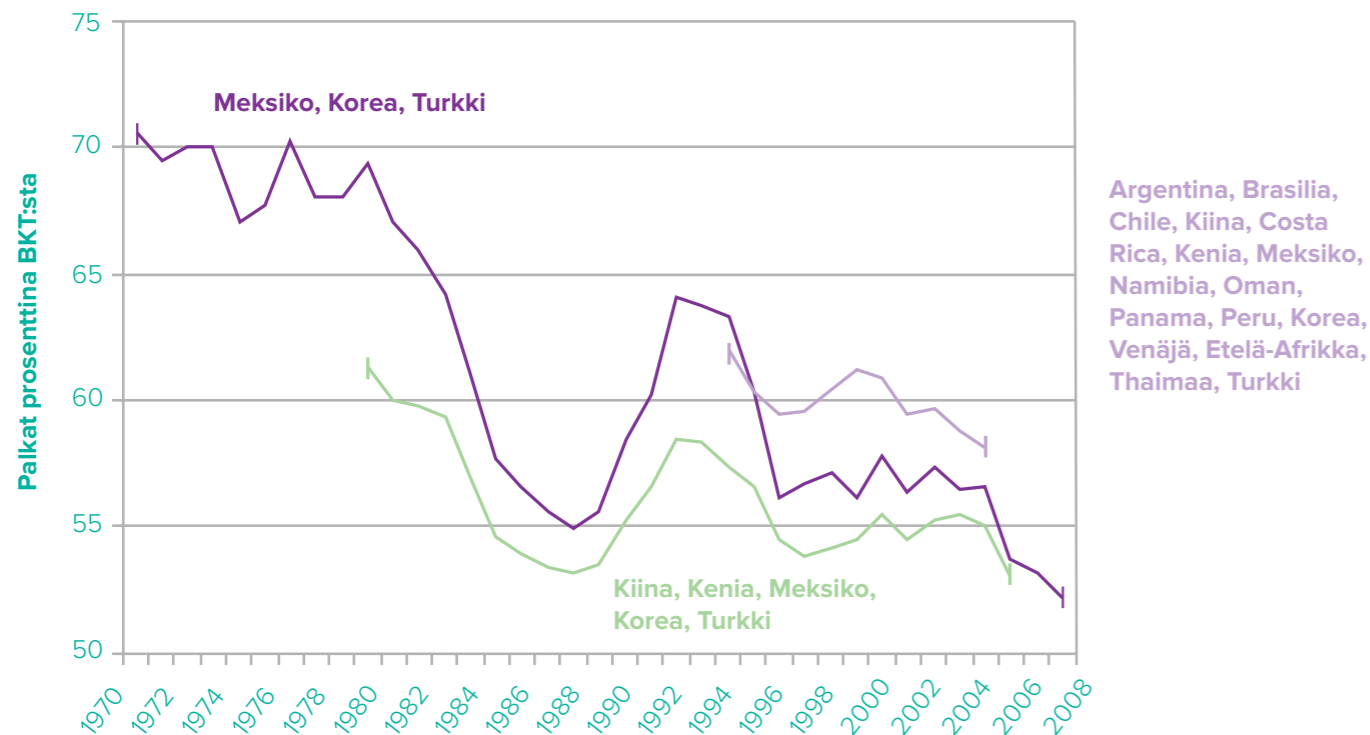
Myös kehitysavulla voi olla tärkeä rooli erityisesti köyhien aseman parantamisessa ja sitä kautta eriarvoisuuden vähentämisessä. Esimerkiksi erilaisilla kehitysyhteistyövaroin rahoitetuilla tulonsiirto-ohjelmilla voidaan antaa vähävaraisille paremmat mahdollisuudet oman asemansa parantamiseen.¹¹²

112 Castells-Quintana ja Larrú 2014

Suomen tulee:

- ▶ Liittyä eurooppalaiseen rahoitusmarkkinaveroon
- ▶ Edistää oikeudenmukaisten vero- ja tulonsiirtojärjestelmien käyttöönottoa kehitysmaissa
- ▶ Suitsia veroparatiisitaloutta velvoittamalla suomalaisyritykset raportoimaan tilinpäätöksensä maakohtaisesti, sitoutumalla julkisiin omistajarekistereihin ja automaattisen tiedonvaihdon käyttöönottoon
- ▶ Sitoutua nostamaan kehitysapunsa 0,7 prosenttiin bruttokansantulostaan vuonna 2015 ja ottaa eriarvoisuuden kitkeminen kehityspolitiikan kärkitavoitteeksi

KUVAAJA 10 Palkkojen osuus arvonlisäyksestä on vähentynyt kehitysmaissa ja nousevissa talouksissa, 1970–2000, valikoidut maaryhmät Aasiasta, Afrikasta ja Latinalaisesta Amerikasta

Lähde: UNDP 2014

KUVAAJA 11 Vuotuiset hiilidioksidipäästöt henkeä kohden Kepan toimintamaissa sekä Yhdysvalloissa (tonneissa)

Lähde: World Bank 2014d

Ilmastonmuutos pahentaa eriarvoisuutta

Yksikään valtio ei vältty ilmastonmuutoksen vaikutuksilta. Ne tuntuvat kuitenkin hyvin eri tavoin eri puolilla maailmaa ja eri yhteiskuntaluokissa. Eniten ilmastonmuutoksen seurauksista kärsivät köyhät, jotka ovat vähiten vastuussa ongelman aiheuttamisesta.

Ilmastonmuutoksen aiheuttama elinympäristön köyhtyminen, tulvat, kuivuus, merenpinnan nousu, kuumusaallot, hirmumyrskyt, vesipula ja muut ongelmat tuntuvat erityisesti alueilla, jotka ovat jo lähtökohtaisesti erittäin köyhiä. Maailmanpankin tutkimuksen mukaan matalan tulotason maat trooppisilla ja subtrooppisilla alueilla ovat kaikkein haavoittuvimpia ilmastonmuutokselle. Samalla näiden maiden tuottama osuus globaaleista kasvihuonekaasupäästöistä on marginaalinen (ks. kuvaaja 11).¹¹³

Vähävaraisimmilla ihmisillä on heikoimmat taloudelliset, tiedolliset ja institutionaaliset keinot suojautua ilmastonmuutoksen haittavaikutuksilta. Varallisuus tuo mukanaan mahdollisuuksia, joista köyhät voivat vain haaveilla. Kaikissa maissa ihmisten ympäristölle aiheuttamat haitat kasvavat tulojen ja omaisuuden myötä. Varakkaimmat rasittavat maapalloa huomattavasti muita enemmän.¹¹⁴

Siinä missä varakkaat voivat maksaa ruuustaan enem-

män, kääntää ilmastointilaitetta kovemmalle tai ostaa lentolipun lomakohteeseen tai uhan kohdatessa jopa uuteen kotimaahan, jäävät köyhät ratkomaan mahdottomia haasteita: mistä saada juomavettä, viljelykelpoista peltoalaa tai merenpinnan noustua uusi kotimaa uponneen tilalle.

Thaimaassa teollisuussektori aiheuttaa suurimman osan (61 prosenttia) maan kasvihuonekaasupäästöistä. Maataloussektorin aiheuttama päästöosuus on vain 4 prosenttia.¹¹⁵ Tästä huolimatta ilmastonmuutoksen seuraukset, kuten lämpötilan ja merenpinnan nousu, voimistuvat tulvat ja kuivuus sekä rajut myrskyt, vaikuttavat Thaimaassa pahimmin juuri maataloussektoriin ja etenkin pienviljelijöiden toimeentuloon. Vuonna 2010 Thaimaata koetteli kova kuivuus, jonka myötä Mekong-joen vedenpinta laski ennätysellisen alhaalle. Kuivuuden arvioidaan vaikeuttaneen 7,6 miljoonan ihmisen elämää, koska he eivät voineet kalastaa eivätkä saaneet tarvittavaa määrää vettä maanviljelyyn ja karjalleen.¹¹⁶

Ellei ilmastonmuutoksen hillinnässä onnistuta, muut ponnistukset köyhyyden ja eriarvoisuuden kitkemiseksi maailmasta valuvat hukkaan.¹¹⁷ Ilmastonmuutos on globaali ongelma, johon Suomen tulee puuttua muuttamalla omaa toimintaansa ja tukemalla muita.

113 World Bank 2013b

114 Science Nordic 2013; De Schutter 2014

115 Ministry of Natural Resources and Environment of Thailand 2005

116 Marks 2011

117 World Bank 2012; IPCC 2014a

Suomen tulee:

- ▶ Laatia suunnitelma kotimaisten päästöjen supistamisesta vähintään 80–95 prosentilla vuoteen 2050 mennessä ja päivittää tavoitetta uusimman ilmastotieteellisen tiedon valossa
- ▶ Edistää oikeudenmukaista, kunnianhimoista ja laillisesti sitovaa kansainvälistä ilmastopöytäkirjaa YK:n ilmastoneuvotteluissa
- ▶ Laatia suunnitelma hiilivoiman käytön asteittaisesta alasajosta ja korvaamisesta uusiutuville energiamuodoilla

Lähteet

Ellei toisin mainittu, verkkosivustoilla on vierailtu ja lähteissä esiintyvät linkit tarkistettu syyskuussa 2014.

Alvaredo, Facundo (2011): *Inequality over the past century*. Finance & Development, September 2011, vol 48, no 3. http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2011/09/picture.htm

Alvaredo, Facundo, Anthony B. Atkinson, Thomas Piketty ja Emmanuel Saez (2014): *The World Top Incomes Database*. 2.9.2014 päivitetty versio. http://topincomes.g-mond.parisschoolofeconomics.eu

Berg, Andrew (2014): *Redistribution, inequality, and growth*. Esitelmä UNU-WIDERin konferenssissa Helsingissä 5.9.2014.

Blomgren, Jenny (2013): *Terveysthuollon eriarvoisuus on Suomessa poikkeuksellisen suurta*. Kelan tutkimusblogi 13.2.2014. http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/1326

Bloomberg (2013): *CEO Pay 1,795-to-1 Multiple of Wages Skirts U.S. Law*. Julkaistu 30.4.2013. http://www.bloomberg.com/news/2013-04-30/ceo-pay-1-795-to-1-multiple-of-workers-skirts-law-as-sec-delays.html

BP (2013): *BP statistical review of world energy*, June 2013. http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/statistical-review/statistical_review_of_world_energy_2013.pdf

Broad, Robin ja Cavanagh, John (2013): *Billionaires: decline of the west, rise of the rest. Triple Crisis* 28.10.2013. http://triplecrisis.com/billionaires-decline-of-the-west-rise-of-the-rest/

CapGemini ja RBC Wealth Management (2014): *World Wealth Report 2014*.

Carbon Tracker (2013): *Unburnable carbon 2013: Wasted capital and stranded assets*. http://carbontracker.live.kiiln.it/Unburnable-Carbon-2-Web-Version.pdf

Castells-Quintana, David ja José María Larrú (2014): *Does Aid Reduce Inequality? Evidence for Latin America. Inequality—Measurement, trends, impacts, and policies*. Helsinki, September 2014. http://www1.wider.unu.edu/inequalityconf/sites/default/files/IGA/Larru.pdf

Christian Aid ym. (2014): *The right climate for development: why the SDGs must act on climate change*. http://www.christianaid.org.uk/images/IPCC-5th-Assessment-climate-report-J2795.pdf

Cobham, Alex ja Sumner, Andy (2013): *Is it all about the tails? The Palma measure of income inequality*. Center for Global Development, working paper 343. http://www.cgdev.org/publication/it-all-about-tails-palma-measure-income-inequality

Corak, Miles (2012): *Inequality from generation to generation: the United States in comparison*. Working paper, University of Ottawa. http://milesorak.files.wordpress.com/2012/01/inequality-from-generation-to-generati-on-the-united-states-in-comparison-v3.pdf

Corak, Miles (2013): *Income inequality, equality of opportunity, and intergenerational mobility*. IZA discussion paper 7520. http://ftp.iza.org/dp7520.pdf

Cornia, Andrea (2014): *Latin America inequality: Recent decline and conditions for its further decline*. Esitelmä UNU-WIDERin konferenssissa 5.9.2014. http://www1.wider.unu.edu/inequalityconf/sites/default/files/IGA/Cornia.pdf

Davies, James, Lluberan, Rodrigo ja Shorrocks, Anthony (2013): *Credit Suisse global wealth databook 2013*. http://www.international-adviser.com/ia/media/Media/Credit-Suisse-Global-Wealth-Databook-2013.pdf

Davies, James, Lluberan, Rodrigo ja Shorrocks, Anthony (2014): Credit Suisse Global Wealth Report 2014. https://publications.credit-suisse.com/tasks/render/file/?fileID=60931FDE-A2D2-F568-B041B58C5EA591A4

Davies, James (2014): *Global wealth distribution: recent evidence*. Esitelmä UNU-WIDERin konferenssissa Helsingissä 6.9.2014. http://www1.wider.unu.edu/inequalityconf/sites/default/files/IGA/Davies.pdf

De Schutter, Olivier (2014): *The EU's fifth project: Transitional governance in the service of sustainable societies, framing paper*. Esitelmä Franquin kansainvälisessä konferenssissa 8.–9.5.2014. http://www.srfood.org/images/stories/pdf/otherdocuments/Framing4.pdf

Dreher, Axel, Noel Gaston ja Pim Martens (2008): *Measuring Globalisation – Gauging its Consequences*, New York, Springer. http://globalization.kof.ethz.ch/

Dulani, Boniface, Mattes, Robert ja Logan, Carolyn (2013): *After a decade of growth in Africa, little change in poverty at the grassroots*. Afrobarometer policy brief 1. http://www.afrobarometer.org/files/documents/policy_brief/ab_r5_policybriefno1.pdf

Edward, Peter ja Sumner, Andy (2013a): *The future of global poverty in a multi-speed world: New estimates of scale, location and cost*. King's College London International Development Institute, s. 83. http://www.kcl.ac.uk/aboutkings/worldwide/initiatives/global/intdev/people/Sumner/Edward-Sumner-Version04March2013.pdf

Edward, Peter ja Sumner, Andy (2013b): *The geography of inequality: Where and by how much has income distribution changed since 1990?* Center for Global Development, working paper 341. http://international.cgdev.org/sites/default/files/edward-sumner-geography-of-inequality_1_2.pdf

Erola, Jan (2010): *Kohorttien väliset liikkuvuuserot: Haaste suomalaisen yhteiskunnan avoimuudelle*. Yhteiskuntapolitiikka, vuosi 75, numero 3.

Erola, Jan (2013): *Työurien pidentämisen kääntöpuoli: mahdollisuuksien ta-sa-arvo voi jäädä nuorilla aikuisilla toteutumatta*. Suomen Akatemian tiedote 28.2.2013. http://www.aka.fi/fi/T/Tiedotteet/Työurien-pidentamisen-kaantopuo-li-mahdollisuuksien-tasa-arvo-voi-jaada-nuorilla-aikuisilla-toteutumatta-/

Euroopan komissio (2012): *FTT – additional analysis of impacts and further clarification of practical functioning*. http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/other_taxes/financial_sector/fact_sheet/technical_fiches.pdf

Galbraith, James K. (2012): *Inequality and instability*. Oxford University Press.

Ghosh, Jayati (2013): *Inequality is the biggest threat to the world and has to be tackled now*. Guardian 20.2.2013. http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2013/feb/20/inequality-threat-to-world-needs-tackling

Gilens, Martin ja Page, Benjamin I. (2014): *Testing theories of American politics: Elites, interest groups, and average citizens*. Tutkimuspaperi, julkaistu 9.4.2014 osoitteessa http://www.princeton.edu/~mgilens/Gilens%20home-page%20materials/Gilens%20and%20Page/Gilens%20and%20Page%202014-Testing%20Theories%203-7-14.pdf. Artikkelii ilmestyy syksyllä 2014 julkaisussa Perspectives on Politics.

Hagfors, Robert ym. (2014): *The virtuous circle of the welfare state revisited*. Kela working papers 54/2014. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/44648/WorkingPapers54.pdf

Halme, Minna ym. (2014): *Kasvua ja työllisyyttä uudella energiapolitiikalla*. https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/43024

Harford, Tim (2012): *How the wealthy keep themselves on top*. Financial Times 16.8.2012. http://www.ft.com/cms/s/0/4dc7ab46-0424-11e3-a8d6-00144feab7de.html

Heede, Richard (2014): *Tracing anthropogenic carbon dioxide and methane emissions to fossil fuel and cement producers, 1854–2010*. Climatic Change, January 2014, vol 122, issue 1–2. http://link.springer.com/article/10.1007/s10584-013-0986-y

Henry, James S. (2012): *The Price of Offshore Revisited. Tax Justice Network*. http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Price_of_Offshore_Revisited_120722.pdf

High pay centre (2014): *FTSE bosses now paid an average 143 times as much as their employees*. http://highpaycentre.org/blog/ftse-100-bosses-now-paid-an-average-143-times-as-much-as-their-employees

Hoffrén, Jukka (2008): *Hyvinvoinnin seuranta vaatii uusia mittareita*. Tieto&trendit 7/2008. http://www.stat.fi/artikkelit/2008/art_2008-11-1202.html

Idman, Mika (2014): *Suomen palkkaerot ovat pysyneet pieninä – palkkojen hajonta kuitenkin kasvaa*. Hyvinvointikatsaus 2/2014, Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-05-26_002.html

IEA (2013): *CO2 emissions from fuel combustion 2013, Highlights*. http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/co2emissionsfromfuelcombustionhighlights2013.pdf

ILO (2011): *World of work 2011: Income Inequalities in the Age of Financial Globalization*. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_166021.pdf

ILO (2014a): *World of work 2014: Developing with jobs*. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_243961.pdf

ILO (2014b): *World social protection report 2014-15. Building economic recovery, inclusive development and social justice*. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_245201.pdf

IMF (2013): World Economic Outlook database, October 2013. http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/02/weodata/download.aspx

IMF (2014): *Fiscal policy and income inequality*. IMF policy paper. http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/012314.pdf

Instituto Nacional de Estadísticas (2011): *Estatísticas de Moçambique 2011*. http://www.ine.gov.mz

IPCC (2014a): Climate change 2014: *Impacts, adaptation and vulnerability. Summary for policymakers*. http://ipcc-wg2.gov/AR5/images/uploads/WG2AR5_SPM_FINAL.pdf

IPCC (2014b): Climate Change 2014: *Mitigation of climate change*. IPCC working group III contribution to AR5. http://mitigation2014.org/

Jackson, Tim (2009): *Prosperity without growth: Economics for a finite planet*. Routledge.

Kanbur, Ravi (2013): *Globalisation and inequality*. Päivitetty 2.9.2013. http://www.kanbur.aem.cornell.edu/papers/GlobalizationAndInequality.pdf

Keifman, Saul (2006): *Economic openness and income inequality: Deconstructing some neoliberal fallacies*. Network ideas. http://www.networkideas.org/feathm/oct2006/PDF/Saul_Keifman.pdf

Kepa (2013a): *Kauas verot karkaavat: Kuinka veroparatiisitalous kukistetaan?* Kepan ajankohtaiskatsaus 12. http://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/kausas-ve-rot-karkaavat_0.pdf

Kepa (2013b): *Ilmastorahoitus ja Suomi: Miten maksamme ilmastovelkamme?* Kepan ajankohtaiskatsaus 13. http://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/ilmastora-hoitus-ja-suomi-2.painos.pdf

Kondo, Naoki ym. (2009): *Income inequality, mortality and self-rated health: Meta-analysis of multi-level studies*. British Medical Journal, issue 309: b4471, s. 8. http://www.bmj.com/highwire/filestream/398332/field_highwire_ar-ticle_pdf/0/bmj.b4471.full.pdf

Krozer, Alice (2014): *The inequality we want: How much is too much?* Tutkimusar-tikkeliluonnos, esitetty UNU-WIDERin konferenssissa Helsingissä 5.–6.9.2014.

Lagarde, Christine (2014): *A new multilateralism for the 21st century: the Richard Dimbleby lecture*. http://www.imf.org/external/np/spee-ches/2014/020314.htm

Lakner, Christoph ja Milanovic, Branco (2013): *From the wall of the Berling wall to the great recession*. World Bank policy research paper. https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/16935

Lavoie, March ja Stockhammer, Engelbert (2014): *Wage-led growth: An equitable strategy for economic recovery*. International labour organization ILO. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_218886.pdf

Lustig, Nora (2012): *Taxes, transfers and income redistribution in Latin America*. Inequality in Focus, July 2012. World Bank. http://siteresources.worldbank.org/EXTPOVERTY/Resources/InequalityInFocusJuly2012FINAL.pdf

Marks, Danny (2011): Climate Change and Thailand: *Impact and Response*. Contemporary Southeast Asia Vol. 33, No. 2, s. 229–58.

Milanovic, Branco (2011): *More or less. Finance and Development, September 2011*. http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2011/09/pdf/milanovi.pdf

Milanovic, Branco (2012): *Global inequality by the numbers: in history and now. An overview*. World Bank polcy research working paper. http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2012/11/06/000158349_20121106085546/Rendered/PDF/wps6259.pdf

Milanovic, Branco (2013): *Comments on Dani Rodrik's paper "The past, present and future of economic growth"*. Global Citizen Foundation conference 13.7.2013. http://www.gcf.ch/wp-content/uploads/2013/07/GCF_Milanovic-comments-on-Rodrik.pdf

Milanovic, Branco (2014): *All the Ginis Dataset* (syyskuussa 2014 päivitetty versio). http://go.worldbank.org/YOW9ERU7GO

Ministério da Saúde (2007): *Inventario Nacional de Infra-Estruturas de Saúde, Serviços e Recursos*. Instituto Nacional de Saúde, Moçambique.

Ministry of Natural Resourced and Environment of Thailand (2005): *Thailand's Second National Communication*. https://unfccc.int/files/national_reports/non-annex_i_natcom/submitted_natcom/application/pdf/snc_thailand.pdf

Mozambican Debt Group (2013): *Civil society contribution for the 15th session of the Development Observatories*. http://www.divida.org.mz

Murphy, Richard (2010): *70% of world trade is between multinational corporations – new OECD estimate*. http://www.taxresearch.org.uk/Blog/2010/01/28/70-of-world-trade-is-between-multinatio-nal-corporations-new-oecd-estimate/#sthash.rML5PPT4.dpuf

Nolan, Brian ym. (toim.) (2014): *Changing inequalities & social impacts in rich countries*. Oxford University Press.

OECD (2014a): *Focus on top incomes and taxation in OECD countries: Was the crisis a game changer?* <http://www.oecd.org/els/soc/OECD2014-FocusOnTopIncomes.pdf>

OECD (2014b): *OECD income distribution database*. Päivitetty 19.6.2014. <http://www.oecd.org/els/soc/income-distribution-database.htm>

Okkonen, Kaisa-Mari ja Sauli, Hannele (2013): *Taluskriisi sosiaali-indikaattoreiden valossa*. Hyvinvointikatsaus 1/2013. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_001.html?s=0

Okun, Arthur (1975): *Equality and efficiency: the big trade-off*. Brookings Institution Press.

Ostry, Jonathan D. ja Berg, Andrew (2011): *Inequality and unsustainable growth: Two sides of the same coin?* IMF staff discussion note. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2011/sdn1108.pdf>

Ostry, Jonathan D., Berg, Andrew ja Tsangarides, Charalambos (2014): *Redistribution, inequality and growth*. IMF staff discussion note. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1402.pdf>

Oxfam (2013b): *A cautionary tale: The true cost of austerity and inequality in Europe*. Oxfam briefing paper 174. <http://www.oxfam.org/en/research/cautionary-tale>

Oxfam (2013a): *The cost of inequality: how wealth and income extremes hurt us all*. Oxfam media briefing. <http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/cost-of-inequality-oxfam-mb180113.pdf>

Oxfam (2014): *Working for the few: Political capture and economic inequality*. Oxfam briefing paper 178. http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/bp-working-for-few-political-capture-economic-inequality-200114-en_3.pdf

Oxfam (2014b): *Working for the many: Public services fight inequality*. http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/bp182-public-services-fight-inequality-030414-en_1.pdf

Palma, José Gabriel (2006): *Globalizing inequality: "Centrifugal" and "centripetal" forces at work*. DESA Working Paper 35.

Pasanen, Jarna ja Ulvila, Marko (2010): *Vihreä uusjako – fossiilikapitalismista vapauteen*. Like.

Paskov, Marii ym. (2013): *Income inequality and status anxiety*. GINI discussion paper 90. <http://www.gini-research.org/system/uploads/546/original/90.pdf?1380623551>

Pietiläinen, Tuomo (2014): *Pörssiyhtiöiden johtajat saivat ennätysansiot taantumasta huolimatta*. Helsingin Sanomat 18.6.2014. <http://www.hs.fi/talous/P%C3%B6rssiyhti%C3%B6iden+johtajat+saivat+enn%C3%A4tysansiot+taantumasta+huolimatta/a1402979139747>

Pietiläinen, Tuomo (2014): *Pörssiyhtiöiden johtajat saivat ennätysansiot taantumasta huolimatta*. Helsingin Sanomat 18.6.2014. <http://www.hs.fi/talous/a1402979139747>

Piketty, Thomas (2014): *Capital in the Twenty-First Century*. Harvard. (Alkuperäisteos *Le capital au XXI siècle* ilmestyi ranskaksi vuonna 2013.)

Piketty, Thomas ja Saez, Emmanuel (2014): *Inequality in the long run*. Science, vol 344, issue 6186. <http://eml.berkeley.edu/~saez/piketty-saezScience14.pdf>

PwC (2014): *Two degrees of separation: Low carbon economy index 2014*. <http://www.pwc.co.uk/assets/pdf/low-carbon-economy-index-2014.pdf>
Rajan, Raghuram G. (2010): *Fault lines: How hidden fractures still threaten the world economy*. Princeton.

Riihelä, Marja (2014): *Taloudellinen eriarvoisuus*. Luento Helsingin yliopistossa 14.4.2014. Lähteenä käytetty Tilastokeskuksen tulonjakotilaston palveluaineistoja 1990–2011.

Ruotsalainen, Pekka (2013): *Pienituloisuus on pitkittynyt Suomessa 2000-luvulla*. Hyvinvointikatsaus 3/2013. Tilastokeskus. www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_010.htm

Sachs, Wolfgang (2013): *Liberating the world from development*. New Internationalist, maaliskuu 2013.

Saez, Emmanuel (2013): *Striking it richer: The evolution of top incomes in the United States*. Julkaistu 3.9.2013. <http://eml.berkeley.edu/~saez/saez-UStopincomes-2012.pdf>

Savela, Olli (2011): *Työn ja pääoman välinen suhde on muuttunut*. Hyvinvointikatsaus 4/2011. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-12-12_005.html?s=0

Savela, Olli (2013): *Euromaat eivät ole toipuneet taluskriisistä*. Hyvinvointikatsaus 1/2013. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_003.html

Science Nordic (2013): *The well-heeled leave biggest carbon footprint*. <http://sciencenordic.com/well-heeled-leave-biggest-carbon-footprint>

de Schutter, Olivier (2014): *The transformative potential of the right to food*. Final report of the UN Special Rapporteur on the right to food. http://www.srfood.org/images/stories/pdf/officialreports/20140310_finalreport_en.pdf

Shaxson, Nicholas, Christensen, John ja Mathiason, Nick (2012): *Inequality: You don't know the half of it*. Tax Justice Network 19.7.2012. http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Inequality_120722_You_dont_know_the_half_of_it.pdf

Shorrocks, Anthony (2014): *New methods of estimating income and wealth inequality*. Esitelmä UNU-WIDERin konferenssissa Helsingissä 5.9.2014.

Seppänen, Esko (2014): *Suomen rikkaat – kuka kukin on*. Minerva Kustannus.

Smeeding, Timothy M. (2013): *On the relationship between income inequality and intergenerational mobility*. GINI discussion paper 89. <http://gini-research.org/system/uploads/589/original/89.pdf?1385131374>

Solí, Athaléa (2003): *“La ley 779 tiene una larga historia de lucha y su reforma envía a sociedad un mensaje muy negativo”*. Revista Envío 11/2003

Spirit of Contradiction (2014): *Tax is the lifeblood of democracy: An interview with John Christensen of the Tax Justice Network*. Julkaistu 18.8.2014 osoitteessa <http://spiritofcontradiction.eu/niebuhr/2014/08/18/interview-with-john-christensen-of-the-tax-justice-network>

Steffen, Will ja Hughes, Lesley (2013): *The critical decade 2013: Climate change science, risks and responses*. Climate Commission. <http://www.climatecouncil.org.au/uploads/b7e53b20a7d6573e1ab269d36bb9b07c.pdf>

Stiglitz, Joseph (2012): *The price of inequality: How today's divided society endangers our future*. WW. Norton & Company.

Suokko, Ari (2013): *Taloukasvu ei vastoin yleistä luuloa ole kytkeytynyt irti energiankulutuksesta*. Julkaistu 27.11.2013 osoitteessa <http://ilmastotieto.wordpress.com/2013/11/27/taloukasvu-ei-vastoin-yleista-luuloa-ole-kytkeytynyt-irti-energiankulutuksesta/>.

Taimio, Heikki (2008): *Miten taloukasvun hedelmät ovat jakautuneet?* Esitelmä 17.5.2008. http://www.vasemmistofoorumi.fi/images/stories/sosiaali-foorumi-taimio_17.5.2008.pdf

Tacke ja Waldmann (2013): *Infant mortality, relative income and public policy*. Applied Economics, vol 45, issue 22. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00036846.2012.705429>

Taloussanommat (2014): *Tällainen on Suomen suurituloisin prosentti*. Julkaistu 18.5.2014 osoitteessa <http://www.taloussanommat.fi/raha/2014/05/08/tallainen-on-suomen-suurituloisin-prosentti/20146450/139>

Tanzania Water and Sanitation Network (2012): *Does the WSDP realize water and sanitation rights for Marginalized groups?*

Tanzania Water and Sanitation Network (2013): *Six years of reflection. Informing the second phase of the Water Sector Development Programme*.

Thailand Future Foundation (2013): *Eight facts about inequality in Thailand*. http://www.thailandfuturefoundation.org/upload/resize_cache/medialibrary/132/8%20inequality_th_full_report_2.pdf

Thompson, Derek (2014): *How you, I and everyone got the top 1 percent all wrong*. The Atlantic 30.3.2014. <http://www.theatlantic.com/business/archive/2014/03/how-you-i-and-everyone-got-the-top-1-percent-all-wrong/359862/>

Tilastokeskus (2014a): *Palkkarakenne 2012. Kokoaikaisen palkansaajan nimellinen mediaaniansio nousut 50 prosenttia 2000-luvulla*. http://www.stat.fi/til/pral/2012/pral_2012_2014-04-08_kat_001_fi.html

Tilastokeskus (2014b): *Tulonjakotilasto 2012*. http://www.stat.fi/til/tjt/2012/04/tjt_2012_04_2014-05-27_fi.pdf

Transnational Institute (2014): *State of power 2014: Exposing the Davos class*. http://www.tni.org/sites/www.tni.org/files/download/state_of_power-6feb14.pdf

Trapp, Katharine (2014): *Measuring the labour share of developing countries: challenges, solutions and trends*. <http://www1.wider.unu.edu/inequalityconf/sites/default/files/posters/Trapp-poster.pdf>

Turunen, Jussi (2013): *Empatiakuilun tuolla puolen*. Professori Juho Saaren haastattelu. Uljas 10/2013. http://www.uljas.net/wp-content/lataukset/2013/10/Uljas_10_2013.pdf

Törmälehto, Veli-Matti (2013): *Tuloerojen muutos Euroopassa*. Hyvinvointikatsaus 1/2013. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_006.html

Unctad (2012): *Trade and development report 2012: Policies for inclusive and balanced growth*. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2012_en.pdf

Unctad (2014): *Trade and development report 2014: Global governance and policy space for development*. <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=981>

UNDP (2014): *Humanity divided: Confronting inequality in developing countries*. <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/poverty-reduction/humanity-divided-confronting-inequality-in-developing-countries.html>

UNU-WIDER (2014): *World Income Inequality Database (WIID3.0b)*, June 2014. http://www.wider.unu.edu/research/WIID3-0B/en_GB/database/

Valtioneuvosto (2011): *Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma*. <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/fi.jsp>

Vitali, Stefania, Glattfelder, James B. ja Battiston, Stefano (2011): *The network of global corporate control*. http://arxiv.org/PS_cache/arxiv/pdf/1107/1107.5728v2.pdf

Wilkinson, Richard ja Pickett, Kate (2010): *The spirit level: why more equal societies almost always do better*. Bloomsbury Press.

Wilkinson, Richard ja Pickett, Kate (2014): *The Spirit Level authors: why society is more unequal than ever?* The Observer 9.3.2014. <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/09/society-unequal-the-spirit-level>

World Bank (2012): *Turn down the heat: why a 4°C warmer world must be avoided*. http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/12/20/000356161_20121220072749/Rendered/PDF/NonAsciiFileName0.pdf

World Bank (2013a): *End extreme poverty and promote shared prosperity*. The World Bank Group goals. <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/WB-goals2013.pdf>

World Bank (2013b): *Climate Change and Agriculture: A Review of Impacts and Adaptations*. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/16616>

World Bank (2014a): *Poverty overview*, päivitetty 7.4.2014. <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview#1>

World Bank (2014b): *The state of the poor: where are the poor and where are they the poorest?* http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/State_of_the_poor_paper_April17.pdf

World Bank (2014c): *World Bank Development Indicators*. Distribution of Income or Consumption. <http://wdi.worldbank.org/table/2.9>

World Bank (2014d): *World Databank*. CO2 emissions (metric tons per capita). <http://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.CO2E.PC/countries?display=graph>

World Economic Forum (2014): *Global risks 2014*. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalRisks_Report_2014.pdf

World Health Organisation (2014): *Country Profile: Mozambique*. Vierailtu 6.10.2014. http://www.who.int/profiles_information/index.php/Mozambique:The_Health_System/pt

Yle (2014): *Suomessa on liki miljoona köyhää – "Heikoimmassa asemassa olevista on tullut muukalaisia"*. Julkaistu 28.8.2014 osoitteessa http://yle.fi/uutiset/suomessa_on_liki_miljoona_koyhaa_heikoimmassa_asetassa_olevista_on_tullut_muukalaisia/7436047.

Kepan ajankohtaiskatsaukset

Kepan ajankohtaiskatsaukset -sarja tarttuu ajankohtaisiin kehityskysymyksiin. Katsaukset taustoittavat ja antavat uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun nousseisiin aiheisiin. Niissä esitetään myös suosituksia poliittisista ratkaisuista köyhyyden vähentämiseksi ja ihmisoikeuksien vahvistamiseksi. Katsaukset käsittelevät muun muassa kehitysyhteistyötä, globaaleja talouskysymyksiä ja ilmastopoliitikkaa.

Katsaukset löytyvät Kepan verkkosivuilta:
kepa.fi/ajankohtaiskatsaukset